

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zdravotně sociální fakulta

Problematické životní situace osob s homosexuální orientací

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Bc. Jesika Veseláková

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elichová Ph.D.

2011

Abstrakt

S homosexualitou se setkáváme ve všech kulturně historických formacích. Různé kultury mají o sexualitě obecně, o jejím vyjádření i formách, rozdílné představy. Odlišnost homosexuální orientace a odraz tohoto jevu ve společnosti ovlivňuje život homosexuálně orientovaných osob. Jedinec je vystaven vnitřnímu konfliktu i konfliktu s heterosexuální většinou, který mu může způsobovat existenční tíseň.

Zvládání problematických životních situací se odvíjí od osobnosti homoeroticky zaměřeného jedince, od očekávání jeho sociálního prostředí a od podpory okolí, kterou jedinec v tomto prostředí vnímá. V současnosti stoupá zájem o homosexualitu jako o společenský fenomén.

V teoretické části jsem shrnula euroamerické názory na homosexualitu a vyhledala náboženské kořeny současného vnímání homosexuality. Následně jsem se věnovala životním podmínkám, které s homosexuální orientací souvisí. Pohled na problematické životní situace a na krizi homosexuálně orientovaných jedinců byl z logiky věci tím nejpodstatnějším pro praktickou část diplomové práce.

Základním cílem, který jsem se snažila splnit, bylo popsání životních situací a problémů, které s homosexualitou souvisejí, a to vlastním subjektivním hodnocením homosexuálně orientovaných jedinců. Výzkumnou oblast jsem vymezila na vnímání vlastní menšinové sexuality homosexuálem/lesbičkou a vnímání jeho/jejího sociálního zázemí, reagujícího na odlišnou orientaci jedince ve své sociální skupině.

Studie byla od samého začátku zamýšlena jako kvalitativní výzkum. Pro konkrétní zkoumání byl zvolen přístup pomocí fenomenologického výzkumu. Prožitá zkušenost jedince byla zachycena prostřednictvím rozhovoru a následně analyzována. Na základě rozhovoru byl vytvořen popis a interpretace sdělených prožitků.

Na základě zjištěných faktů mohou být případně doporučeny různé formy osvětové činnosti pro vyšší informovanost homosexuálně i heterosexuálně orientované veřejnosti. Dále doporučuji vypracování kvalitní metodiky zaměřené na snižování homofobních postojů většinové společnosti v České republice. Nutností je především dodržování profesionálních přístupů při proškolení v rámci sexuální výchovy na základních školách, která by vycházela z jednotné metodiky. V rámci legislativního ošetření adopce a asistované reprodukce by měla být v České republice schválena opatření, směřující k absolutnímu odstranění diskriminace homosexuálně orientované menšiny.

Abstract

Homosexuality may be encountered in all cultural and historical formations. Different cultures have different views of sexuality, its expression and forms in general. The difference of the homosexual orientation and the way this phenomenon is reflected in the society influences the life of persons with homosexual orientation. Individuals are often confronted with an inner conflict with the heterosexual majority, which may result in his existential stress.

Mastering problematic situations in life depends on the personality of an individual with homosexual orientation, the expectations of his/her social environment ambience and the support that his/her surroundings that the individual perceives in this environment. At present, there is increasing interest in homosexuality as a social phenomenon.

In the theoretical part, I summed up the Euro-American views of homosexuality and outlined the religious roots of the present-day view of homosexuality. Subsequently, I dealt with living conditions connected with the homosexual orientation. The view of problematic life situations and crises of persons with homosexual orientation was, resulting from the substance of the subject, the most important basis for the practical part of my diploma thesis.

The basic objective that I endeavoured to fulfil was to describe the life situations and problems that are connected with homosexuality, seen from the subjective point of view of persons with homosexual orientation. I limited the research area to the actual viewing of one's own minority sexuality by a homosexual man/lesbian woman, and viewing their social background reacting to their different orientation.

The study was intended as qualitative research from the very beginning. To conduct the specific research I chose the attitude by

means of the phenomenologic research. The experience that an individual had gone through was recorded by means of an interview and subsequently analysed. This interview created a basis for the description and interpretation of the experience conveyed.

Drawing on the facts obtained it is possible to recommend various forms of education activity, the purpose of which is a higher information level in both the homosexually and heterosexually oriented public. Further, I recommend drawing up quality methodology focusing on decreasing the homophobic attitudes in the majority society in the Czech Republic. It is necessary to observe a professional attitude lessons on the topic of homosexuality within sexual education at primary schools, which will be based on a unified methodology. To create a legislative basis concerning adoption and assisted reproduction in the Czech Republic, it will be necessary to adopt measures have to be adopted that will eventually result in an absolute elimination of discrimination of the minority with homosexual orientation.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma **Problematické životní situace osob s homosexuální orientací** vypracovala samostatně a použila jen pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby stejnou elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne:

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala **Mgr. Markétě Elichové Ph.D.** za odborné vedení této práce, za její trpělivost a schopnost motivovat mě k další činnosti.

Děkuji **Ing. Jiřímu Marečkovi**, který mi umožnil realizaci výzkumu v občanském sdružení Jihočeská Lambda. Za ochotu, odvahu a otevřenost děkuji všem svým respondentům a respondentkám.

Lence Veselákové patří velký dík za konzultace metodické části a podporu při studiu. **Martě Zemanové** děkuji za textové korektury a časovou flexibilitu. Děkuji i **Kateřině Slavíkové**.

Obsah

Úvod	8
1 Současný stav	9
1.1 Homosexualita a její vnímání v euroamerické civilizaci	9
1.1.1 Geografický rámec	9
1.1.2 Stručný novodobý historický exkurz	11
1.1.3 Terminologie vztahující se k tématu	13
1.2 Náboženské kořeny současných pohledů na homosexualitu ..	15
1.2.1 Náhled na homosexualitu od pravěku do příchodu křesťanství	15
1.2.2 Židovský pohled	16
1.2.3 Křesťanský pohled	17
1.3 Životní podmínky související s orientací	19
1.3.1 Mýty a předsudky o homosexualitě	20
1.3.2 Přístupy a postoje společnosti k homosexualitě, gayům a lesbám	23
1.3.3 Poměrné zastoupení homosexuálů ve společnosti	25
1.3.4 Kultura a homosexuální tematika	26
1.3.5 Právní rámec dané problematiky v České republice	28
1.3.6 Diskriminace a násilí motivované nenávisť na základě sexu- ální orientace	32
1.5 Problematické životní situace a krize homosexuálně orienta- ných jedinců	34
1.5.1 Krize a dospívání	36
1.5.2 Coming out	37
1.5.3 Chování homosexuálů	38
1.5.3.1 Homosexuálně orientované ženy	39
1.5.3.2 Homosexuálně orientovaní muži	40
1.5.4 Původní rodina	41

1.5.5 Homosexuální partnerské vztahy a rodičovství.....	44
1.5.6 Profesionální život homosexuálů a lesbiček	46
2 Cíle práce	46
2.1 Cíl práce	46
2.1.1 Rámcové cíle	46
3 Metodika	47
3.1 Plán výzkumu	47
4 Výsledky	52
4.1 Shrnutí A Rodinné poměry respondenta	52
4.2 Shrnutí B Uvědomění vlastní sexuality	54
4.3 Shrnutí C Oznámení sexuální orientace v rodině.....	56
4.4 Shrnutí D Řešení sexuální orientace po dobu studia (minulost i současnost).....	60
4.5 Shrnutí E Řešení sexuální orientace na pracovišti (minulost, současnost i budoucnost/ předpoklad).....	61
4.6 Shrnutí F Zakotvenost v homosexuální komunitě	62
4.7 Shrnutí G Zakotvenost v heterosexuální společnosti	63
4.8 Shrnutí H Rodinné vztahy v současnosti	64
4.9 Shrnutí I Intimita a projevy citů na veřejnosti	65
4.10 Shrnutí J Ekonomická situace a závislost	70
4.11 Shrnutí K Děti a rodičovské pudy.....	71
4.12 Shrnutí L Extrémně vnímané situace.....	76
5 Diskuse	79
5.1 Interpretace výsledků	79
5.2 Formulace hypotéz	87

6 Závěr	89
7 Seznam použitých zdrojů	92
8 Klíčová slova	101
9 Přílohy	102

Úvod

Diplomová práce se zabývá problematickým životními situacemi homosexuálně orientovaných jedinců. Cílem práce je tyto situace zmapovat a popsat tak, jak jsou vnímány homosexuálně orientovanou menšinou. Homosexualita není v naší společnosti novým jevem. Před několika desítkami let nebylo homosexuálním párům umožněno, přiznat svou orientaci veřejně bez toho, aniž by se následně museli potýkat s následky. Počátkem 90. let 20. století se v Evropě postupně uvolňovalo společenské napětí. Lidé se začínají zasazovat o svá práva a vedou diskuse.

Téma diplomové práce jsem zvolila proto, že se snažím porozumět interpersonálním vztahům, pochopit osoby patřící k sociálním menšinám obecně, detailně se zabývat determinací konfliktních situací menšin, které mohou být z jakéhokoliv důvodu psychicky i právně vytěsňovány na pomyslný okraj společnosti.

Společenská atmosféra dává prostor i úvahám nad podobou rodiny, která jakožto základní skupina prochází v historickém kontextu neustálým procesem změn.

Na pozadí probíhající informační revoluce zrychluje neustálý vývoj společnosti, ve které současně mnoho lidí řeší stále stejné problémy a situace. Stará tabu berou za své, tak rychle, jak rychle dokážeme pochopit ty nejslabší a nejohroženější z nás.

1 Současný stav

1.1 Homosexualita a její vnímání v euroamerické civilizaci

Sociologové Berger a Luckmann míní, že jako jedna z prvních součástí sociálního života byla sociální kontrole podřízena sexualita. Institucionalizací sexuality získal biologický pud sociální rozměr a stal se tak předvídatelnějším a regulovatelnějším. Je podstatné vnímat normalitu jako komplex přirozenosti a institucionalizace společností (7). Právě na sexualitě sociolog Fafejta demonstruje, že ač vnímáme normalitu jako přirozenou, může být sociálně zkonstruována. Odlišné kultury mají o sexualitě, jejím vyjádření a formě rozdílné představy (15).

Naše společnost vystavěla vnímání korektních (společensky přijatelných) partnerských vztahů na bezpodmínečné existenci dvou pohlaví. Pokud tomu tak nebylo, a člověk žil sám nebo toužil po partnerovi stejného pohlaví, mluvilo se o patologii. Pocit, že lze žít sexuálně svobodně a bez obav vnímá stále větší množství lidí (15).

Zájem o homosexualitu jako o společenský fenomén stoupá. Nazírání na homosexualitu z mnoha pohledů, historie lidstva či různorodých kultur je ve vědecké obci stále častěji předmětem zkoumání (60).

1.1.1 Geografický rámec

Fafejta uvádí, že dle některých autorů je naše smýšlení o existenci výlučně dvou pohlaví, jež se vzájemně přitahují, sociálně vykonstruováno. Tito autoři vycházejí ze skutečnosti, že dosud žijí kultury (například novoguinejský kmen Eroto), kde tento řád dvou pohlaví neexistuje. Lidé, které my označujeme jako hermafrodity, transsexuály, transvestity či homosexuály mají v těchto společenských vlastní status zvláštního pohlaví (genderu). Některé indiánské kmeny rozlišují přibližně 50 pohlavních kategorií (15).“

V knize *Vytoužená minulost* se historička Leila J. Rupp snaží ukázat, jak se změnilo myšlení a pohled na sexualitu od příchodu prvních Evropanů na americký kontinent. Prameny o lásce a sexualitě osob stejného pohlaví jsou ovlivněny současným západním myšlením, které spojuje ženy s láskou a muže se sexem. Tvorba materiálů tohoto typu vyžaduje gramotnost, ta se však lišila v závislosti na pohlaví, etnické příslušnosti, společenské vrstvě a postavení, regionu, historickém období. Klíčová je i osobní odvaha jedince zaznamenat písemně něco, co společnost vnímá jako zločin, hřích či nemoc. Rupp podotýká, že význam emocionálních závazků nebo sexuálního chování lidí, kteří spolu žili v dřívějších stoletích, může být velmi neprůhledný, neboť názory na svět sexuality neplatí univerzálně v čase ani v prostoru. Mnoho nedorozumění v současné kultuře vzniká příčinou chápání sexuality prostřednictvím zřetelně definovaných kategorií. Rupp připouští, že na otázku homosexuality neexistují jednoduché odpovědi a upozorňuje, že formování interpretací je závislé na způsobu, jakým si takovéto otázky klademe, a způsobu, jakým nad nimi přemýšlíme (45).

Ve své publikaci *Krásnější než láska mužů*, jež vznikla na základě studií literatury lesbické tematiky od renesance až po současnost, se Lillian Faderman především soustředí nejen na lásku mezi ženami, ale zároveň se důkladně věnuje tématu tzv. romantického přátelství. V období renesance se totiž na lesbické praktiky pohlíží spíše jako na hru, rozmar či pošetilost, která končí ve chvíli, kdy se nabídne mužský protějšek. Lesbické vztahy ve zmiňované době nenarušovaly heterosexuální svazky, a proto mohly být projevovány smyslně, aniž by s tím souviselo sociální stigma, které se objevuje až s nástupem emancipace. S příchodem beletrií s homosexuální tematikou, revoluční francouzské poezie a postupného osamostatňování žen dostává homosexuální vztah jiný rozměr a jistou společ-

čenskou funkci. Dříve podporované romantické přátelství nabývá zneklidňujícího antisociálního prvku, jenž je hrozbou pro zavedené společenské konstrukce (14).

Jak uvádí sexuolog Zvěřina, „...nebyla popsána žádná lidská kulturně historická formace, která by neprodukovala homosexuální menšinu a nezaujímalá k ní nějaké stanovisko (65).“ Fenomén homosexuality existoval všude na světě, ve všech dobách a kulturách v nepříznávané či potlačované formě (9). V některých společnostech je homosexualita vnímána jako něco podřadného nebo deviantního. Novoguinejský kmen Eroto staví homosexualitu nad heterosexualitu, kterou vnímá pouze jako nutné zlo, bez kterého by se kmen nemohl rozmnožovat. Další společnosti, např. antické Řecko, hovoří pouze o sexualitě neboť homosexualitu a heterosexualitu jako specifické kategorie nijak neodlišují (15).

1.1.2 Stručný novodobý historický exkurz

Euroamerická civilizace je postavena na společných základech, formovaných židovsko-křesťanskou kulturou. Vytváříme tedy určitou formu společnosti, jež sdílí kulturu danou těmito kořeny (15).

První organizace, která se zabývala problematikou práv gayů a lesbiček *Wissenschaftlich- humanitäre Komitee*, byla založena dne 15. 5. 1897 v Berlíně (16). Tato společnost vytvořila petici, která žádala aby homosexualita přestala být považována za trestnou. Petice byla německým říšským sněmem roku 1905 odmítnuta. Díky diskuzi, již petice vyvolala, se homosexualitou začala zabývat věda, a homosexualita tedy nebyla nadále posuzována pouze z morálního hlediska. Před založením výše zmiňované organizace byli homosexuálové nerozlučně spojováni s pohlavně přenosnými chorobami a samotná homosexualita byla též považována za nemoc. Nyní je spojována především s onemocněním AIDS. Diskuze

částečně rozšířila obecné veřejnosti povědomí o přenosu pohlavně přenosných chorob a možné ochraně a smazala pomyslné rovnítko mezi homosexualitou a AIDS (10).

Na myšlenky Wissenschaftlich- humanitäre Komitee programově navazuje Americká psychiatrická asociace, která se zasadila o vynětí homosexuality z amerického seznamu nemocí (DSM-III.) (10). Následně byla homosexualita předmětem zkoumání předních světových sexuologů, kteří s výsledky své práce seznamovali odbornou i laickou veřejnost. Předmětem bádání byla především otázka příčiny homosexuality, na kterou dodnes neexistuje jednoznačná odpověď. Výsledkem psychiatrických, sexuologických a psychologických zkoumání jsou čtyři teorie příčin homosexuality a homosexuálního chování. První teorie hovoří o vrozené homosexualitě, která se objevuje i u některých zvířat. Získáním homosexuality prostřednictvím sociálního učení, tedy vlivem raných erotických zážitků se zabývá druhá teorie. Třetí teorie vnímá vliv stresujících zážitků, které prožívá žena v těhotenství či výchově. Tato teorie je popsána pouze u ženské části populace. Čtvrtá teorie se týká spíše homosexuálního chování, kterým se může osoba projevat v případě, že je izolována v prostředí skupiny jedinců stejného pohlaví (např.: výkon trestu odnětí svobody, vojenská služba a válka, expedice v jednopohlavním týmu aj.). Tímto výzkumem byla připravena půda pro myšlenky, které začaly krystalizovat ve druhé polovině 20. století (24).

Začátkem 60. let 20. století začala být v západní Evropě prosazována homosexuální rovnoprávnost. Roku 1957 přestává být homosexualita ve Velké Británii zločinem. V intelektuálních kruzích se homosexuální orientace stává symbolem pokrokové normality. Umělci a politici se otevřeně přihlašují ke své homosexuální orientaci. Společnost se oprostuje od zákazů, jež zaváděly monote-

istické ideologie judaismu, křesťanství a islámu a opět se vrací k antickému kultu pěstění tělesné schránky, požitků a pohybu (29). Vývoj vnímání homosexuality se pomalu ustálil na tvrzení, že homosexualita není otázkou dobrovolného rozhodnutí jedince, ale je podmíněna mnoha faktory. Není možné vymezit podíl vlivu psychologického, vrozeného či hormonálního faktoru (60). Jak uvádí Možný, je homosexualita v dnešním civilizovaném světě vesměs legální a ve vzdělanějších vrstvách i legitimní (36).

Prvním státem, který uzákonil homosexuální sňatky i s právem na adopci dítěte, bylo v roce 2000 Nizozemsko. Ve stejném roce se zákon podporující registrovaná partnerství dostává i do Evropského parlamentu, ten nabádá k jeho rozšíření i do vnitrostátních norem ostatních států EU (31).

1.1.3 Terminologie vztahující se k tématu

Rozlišujeme pojmy *homosexuální orientace* a *homosexuální chování*. **Homosexualita** jako niterná sexuální a erotická orientace provází jedince celý život a je neoddělitelnou součástí jeho identity. Fafejta uvádí, že i v případě homosexuality jde o konstrukt společnosti, instituci, která se podílí na spoluutváření podoby společnosti (15). Hartl a Hartlová ve svém Psychologickém slovníku uvádějí další termíny: „hemofilie, inverze; pohlavní náklonnost k osobám stejného pohlaví; u mužů urbanismus, pederastrie, jsou-li objektem mladíci; u žen saphizmus, tribadie, lesbizmus“. **Homosexualitu egodystonní** popisují jako stav, kdy je sexuální homosexuální orientace jedincem odmítána a jedinec žije v konfliktu. Naopak **homosexualita egosystonní** vyjadřuje plné smíření jedince se svou menšinovou orientací. Důkazem takové vyrovnanosti bývá naprosté přijetí a přiznání orientace svému okolí. Dá se předpokládat, že takový jedinec má za sebou **coming out** což je

v konkrétním výkladu odкрыtí důvěrné skutečnosti, tedy homosexuální orientace svému okolí (21).

Homoerotikou se označují erotické city vůči příslušníkům stejného pohlaví, přičemž u mužů je výraznější. Freud vnímá homoerotiku za ušlechtilé sublimovaný sexuální pud a první takový vztah podle něj obvykle vzniká mezi otcem a synem (21).

Homosexuální chování nemusí být vždy motivováno odlišnou sexuální orientací jedince. Vyskytuje se zejména ve věznicích. Pohlavní styk mezi osobami stejného pohlaví zde nemusí být nutně vnímán jako výraz homosexuality. S homosexuálním chováním se můžeme setkat i mezi prostituujícími osobami, které jsou orientovány heterosexuálně. Antropology popsané některé zmiňované přírodní národy se projevují homosexuálně u nezbytných ceremoniálů, kdy se z hocha stává muž. Jak upozorňuje Zvěřina, ne každý homosexuálně orientovaný jedinec se homosexuálně chová (66).

Dalším pojmem je **bisexualita**. Jedince přitahují sexuálně a eroticky muži i ženy přibližně stejně silně (10). Zvěřina uvádí, že je takových lidí v populaci extrémně málo. V praxi hovoříme zejména o bisexuálním chování. Z logiky věci vyplývá, že mezi homosexuálně orientovanými lidmi je bisexuální chování výrazně častější než u heterosexuálně orientovaných (66). Takové chování je běžné především v procesu uvědomování si vlastní homosexuální orientace, popř. ve snaze svou odlišnost zvrátit k majoritní heterosexuální společnosti (10).

Zvěřina uvádí, že pro obavy z homosexuální orientace užíváme souhrnný termín homofobie (66). Všechny definice homofobie uznávají, že zasahuje nejen oběti, ale trvale i společnost. Vezme-li toto na vědomí, je jasné, že homofobie působí na velice širokou skupinu lidí, protože prochází skrz všemi pohlavími, rasami, vírami i socioekonomickými rozhraními. Současně je jednou z nej-

větších současných netolerancí, které musí být odstraněny, než se bude společnost moci vyvinout na více harmonickou (20).

1.2 Náboženské kořeny současných pohledů na homosexualitu

Narození, život a smrt se lidé snažili od pradávna pochopit. K vysvětlení sloužily různé mytologické a náboženské systémy, které od pradávna definovaly i poměr člověka k jeho sexualitě (6).

1.2.1 Náhled na homosexualitu od pravěku do příchodu křesťanství

V čase paleolitické civilizace začala fungovat společnost na pevných základech, které odpovídají i dnešnímu stavu. Rodí se pojetí mužské a ženské role v závislosti na užitečnosti pro přežití rodu. V neolitu je rozdělení mužských a ženských rolí ještě silnější. Podle nového způsobu obživy, jímž se stalo zemědělství, vzniká společenský řád vyzdvihující role ženy, ke které připodobňuje plodnost, zemi a sexualitu obecně. Žena se stává synonymem pro veškerou sexuální aktivitu právě pro schopnost mateřství a reprodukce (6).

V náboženství praktikovaném na území Mezopotámie je zavedena kultická sexualita. Aby společnost byla ochráněna před nebezpečím neúrody, koná panovník rituální pohlavní styk s kněžkou a homosexualita? Je vnímána jako přirozená forma sexuálního života, ovšem s možnými riziky. Trestání homosexuality demonstruje staroasyrský Chamurappiho zákoník, který uvádí, že homosexualita bude sankciována uspáním a následnou kastrací.

Homosexualita se objevuje i v nejstarším literárním díle: v sumersko-asyrsko-babylónském *Eposu o Gilgamešovi*, v němž zdrcený Gilgameš lká nad smrtí milovaného Enkidua, jehož zavraždila bohyně Ištar milující právě Gilgameše (16,6).

Pro řeckou kulturu je homosexualita součástí vybraného stylu vyšších vrstev společnosti. Pouze odtud máme literární, výtvarné důkazy o homosexuálním jednání. Platónův dialog *Symposion*, který je v dnešní době nazýván „biblí homosexuality“, se neobešel bez přítomnosti krásných chlapců nad nimiž ochrannou ruku drželi pederasté (6). Upomínku na ženskou homosexualitu vykresluje známá řecká básnička Sappfó, která vedla dívčí múzické penzionáty na maloasijském ostrově Lesbos. Právě podle ostrova dodnes pojmenováváme intimní vztahy mezi ženami jako lesbické (51).

Ve starověkém Římě, do kterého počátkem 3. století začíná pronikat křesťanství, které se stává státním náboženstvím a pohlcuje celou kulturu tedy i pohled na homosexualitu je těmito postoji ovlivněn je homosexualita chápána jako záležitost pohanská. Nesouhlasný náhled na homosexualitu je demonstrován například odmítnutím posledního pomazání (47).

Do antického Říma začíná počátkem 3. století pronikat křesťanství, které se postupně stává státním náboženstvím a pohlcuje celou kulturu. Tedy i dosavadní pohled na homosexualitu je těmito postoji ovlivněn a homosexualita je chápána jako záležitost pohanská. Nesouhlasný náhled křesťanství na homosexualitu je demonstrován například odmítnutím posledního pomazání osobám, které se ve svém životě homosexualitou provinily (47).

1.2.2 Židovský pohled

Dle Šrajera Starý zákon homosexualitu zavrhuje a trestá ji. Homosexuál se dopouští hříchu, v případě, kdy se odklání od úkolu, který dal Bůh a sice „rozmnožovat se“(51). Homosexuální chování bylo označováno především jako sodomie s poukazem na starozákonný text z knihy Genesis, v němž muži ze Sodomy shromáždění před Lotovým domem žádají vydání jeho hostů. Lot nabízí rozvášněnému

davu raději své dcery než hosty, které přijal pod svou střechu, aby je ochránil před homosexuálním znásilněním. Homosexuální znásilnění bylo tedy považováno za nejhorší typ ponížení (43). Zmínku o lesbické lásce ve Starém zákoně nenajdeme, ale v židovském pojetí je neslučitelná s židovskou etikou. V současné době vycházíme z faktu, že je homosexualita dána geneticky či je získána v souvislosti s narušeným vývojem v raných fázích života. Pokud svou sexualitu homosexuálně orientovaní jedinci pojmají jako „privátní záležitost“ a nevyžadují zvláštních opatření, mají být tolerováni. Diskutována je i otázka, zda mohou být homosexuálové dosazováni do náboženských úřadů a následně v nich setrvávat (51).

1.2.3 Křesťanský pohled

Pojem homosexualita poprvé použil Benkert v roce 1869 ve významu, který je srovnatelný se soudobým vysvětlením daného pojmu. Bible tedy pojmu homosexualita neužívá (41). Pohlavní styk osob stejného pohlaví označuje pojmem sodomie, někdy též arsenokoitai, stejně tak jako styk ženy s mužem proti přirození, pederastrii nebo zoofilii (18, 23, 53). Příklad z Pavlova listu Římanům „Proto je Bůh vydal v moc hanebných vášní. Jejich ženy zaměnily přirozený styk za nepřirozený a stejně i muži zanechali přirozeného styku s ženami a vzplanuli žádostí jeden k druhému, muži s muži provádějí hanebnosti a tak sami na sobě dostávají zaslouženou odplatu za svou scestnost (8).“

Rozvoj humanitních věd a z nich plynoucí lepší chápání podstaty homosexuality vyvolal „filozoficko-teologické pozdvižení v církvi“, které mělo za následek změnu ve vnímání homosexuality nikoliv jako hříchu ale pouze jako zla, jež se „jako ostatní zlé věci, které lidi potkávají, dá snést“. Objevují se liberální skupiny náboženských představitelů, podporující aktivistická hnutí homosexuálů v Evropě i v USA.

Přiznávají homosexualitě stejná etická kritéria jako heterosexualitě. Říkají že: „...sexuální styk mezi osobami stejného pohlaví může být právě tak jako heterosexuální styk výrazem osobní lásky“. Tento postoj vyvolává nevoli u dalších teologů, kteří na vzniklou situaci reagují tradičními argumenty (31). Jedním z těchto argumentů je úryvek z knihy Genesis: „ Bůh tedy stvořil člověka jako svůj obraz...stvořil je jako muže a ženu. Bůh jim požehnal a Bůh k nim promluvil: Plodte a množte se a zalidněte zemi.“ Druhá kapitola pak uvádí: „ Potom promluvil Bůh, Pán: není dobré, aby člověk zůstal sám. Chci mu poskytnout pomoc, jaká mu přísluší.“ Adam reaguje na boží dar (ženu): „ To je konečně kost z mých kostí a maso mého masa. Bude se nazývat žena, neboť byla vzata z muže. Proto opustí muž otce i matku a spojí se se ženou a budou jedno tělo.“ Jak uvádí Hogan, výklad zahrnuje podnět k plození a partnerskému vztahu, ale homosexualita je jako varianta k plození vyloučena. Dále dodává, že „...se nesmíme na nauku o homosexualitě dívat v první řadě jako na reakci proti pohanskému kultu, ale jako na logický důsledek biblického obrazu člověka“ (23).

Jak uvádí Šrajer, křesťanská etika připouští poznatky, které jsou přisuzovány empirickým vědám. Homosexualita je v tomto kontextu vnímána jako reálný, složitý a z velké části i nevysvětlitelný problém. Utrpení těch, kteří si svou homosexuální orientaci nevolí je citlivě vnímáno. Dle křesťanského pohledu by homosexuálové měli být chráněni před nespravedlivou diskriminací a současně nabádá k tomu, aby byli přijímáni s úctou, soucitem a taktem. Současně však připomíná potřebu kultivace sexuální touhy, stejně jako u heterosexuálně orientovaných jedinců. Pokud jde o smysl a význam sexuality a mezilidských vztahů z křesťanského pohledu, není možné vnímat homosexualitu za žádoucí jako heterosexualitu. Homosexuální chování je považováno za neetické a hříšné. Institut registrovaného partnerství není podporován (51).

Ve druhé polovině 20. století začaly být zpochybňovány křesťanské sexuálně morální normy. Bezesporu jde o důsledek náboženského zvlažnění. Předmanželský pohlavní styk se stal běžným. Rozšířením antikoncepčních prostředků se prudce snížilo riziko nežádoucího otěhotnění; a pokud k němu dojde, legální pojistkou může být interrupce. Společnost stále více uplatňuje konzumní přístup k sexu. Mnohé páry žijí ve společné domácnosti bez potřeby uzavřít formální sňatek. Manželství jsou v mnoha případech rozváděna. Jak uvádí Brzek, tradiční normy sexuální morálky jsou dodržovány pouze v řadách praktikujících křesťanů a zdaleka ne všemi. Moderní teologie prochází částečným liberalizačním procesem, který na základě nových výkladů biblického textu připouští vyšší míru volnosti (10, 53). Otázku, zda jde spíše o ohrožení mravních základů společnosti či o překonání společenských forem, k nimž je zapotřebí najít vhodnou alternativu, si klade Tůma. V publikaci *Problém homosexuality ve světle evangelia* se táže, zda mohou být biblické normy časově podmíněny. Dává přednost naslouchání hlasu Ducha mluvícímu skrze Písmo před neústupným lpěním na liteře Písma (53). Fakt, že se na sexuology obrací stále méně homosexuálních lidí, kteří by žádali o “vyléčení” své homosexuality či o pomoc při heterosexuální adaptaci, je pokládán za jeden z důsledků liberalizace postojů k homosexualitě v křesťanských kruzích i ve společnosti (43).

1.3 Životní podmínky související s orientací

Giddens uvádí, „sexualita přestala být vnímána jako přírodní danost, kterou musíme všichni přijmout jako neměnný stav věcí. Stala se styčným bodem mezi naším tělem, identitou a sociálními normami (36).“ V současné moderní době se dle Thompsona společnost nezabývá rozvojem vztahů mezi partnery, partneři již nehle-

dají vlastní identitu ve vztahu. Naopak se současným trendem doby stává vydělování zcela nových pojmů pro určení sexuální identity. Toto určení je využíváno především lidmi, kteří chtějí praktikovat nestandardní sexuální či erotické představy na rozdíl od té části společnosti, která se necítí být „polymorfně perverzní“ (52).

Dle Pondělíčkové se postoj české společnosti k homosexuálně orientovaným jedincům a homosexualitě jako takové za posledních čtyřicet let výrazně zlepšil. Naše soudobá společnost je však stále ještě ovlivněna předsudky vůči homosexualitě a nemá k ní plně chápající vztah. Homosexuálně orientované dvojice nejsou zdaleka přijímány tak samozřejmě jako dvojice heterosexuální. Stejný přístup povětšinou volí i rodina homosexuála, která by měla jednat v zájmu stabilního partnerského stavu svého člena. Stabilním partnerským vztahem homosexuálně orientovaný jedinec získá jak psychicky tak sexuálně (41).

1.3.1 Mýty a předsudky o homosexualitě

Novák cituje Allporta, který definuje: „předsudek je vez-ní nebo hostinní postoj vůči osobě, která náleží k určité skupině, prostě proto, že náleží k této skupině a je možno předpokládat, že má závadné kvality připisované této skupině.“ Nakonečný míní, že „předsudky ignorují objektivní a relevantní kritéria usuzování... předmětem předsudků může být cokoliv“ (39).

Jak uvádí Pondělíčková, vztah české společnosti se během posledních desítek let zlepšuje, ale stále jej nevnímá jako dostatečně chápající (41).

Jedním z mýtů o homosexualitě je tvrzení, že je léčitelná, tedy že je lékařskými prostředky změnitelná na heterosexualitu (48). Dle Benkerta je homosexualita „celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčiněný a nezvolený stav.“ Pondělíčková doplňuje, že veške-

ré pokusy o přeučení homosexuálů na heterosexuály vždy selhaly. Dále upozorňuje, že tyto snahy byly v České Republice realizovány ještě před třiceti roky (41). Vynětím ze seznamu psychických nemocí homosexualita již není legitimním objektem vědění psychiatrie a praktik jejího „léčení“ (64). Tím přestala být vnímána jako porucha a psychoterapie se od té doby soustředí na jiné oblasti důležité pro zdravý psychosexuální vývoj homosexuálních jedinců a jejich integraci do společnosti (43). Brzek podotýká, že homosexuální jedinec, který požádá o pomoc sexuologa, psychologa či psychiatra může být léčen. Pacient podstupuje psychoterapii, která si klade za cíl vyrovnání se s odlišnou orientací a jejími důsledky, a zvláště nalezení sebedůvěry (10).

Sexuální výchova formuje postoje a názory na sexuální identitu, vztahy a intimitu. Doležalová uvádí, že sexuální výchova v České republice není na dostatečné úrovni. Jak uvádí Uzel (2006) dle Světové zdravotnické organizace nejméně jedna třetina učitelů základních škol není schopna sexuální výchovu učit. Tito kan-toři se následně povětšinou přiklání k tabuizaci sexuálních témat a sexuální výchovu mnohdy redukuje pouze na povšechné poučení o nebezpečí sexu spojené se zmínkou o syfilis a kondomech (26).

V roce 2009 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České Republiky (dále jen MŠMT) spolu s Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze vydána Sexuální výchova. Na vzniku této publikace, která měla sloužit jako příručka pro učitele základních škol v České republice, se podílelo 14 předních odborníků v oblasti sexuologie. Text knihy respektuje soudobé kutikulární dokumenty MŠMT, naplňuje záměry vládního dokumentu Zdraví 21 a vychází z podkladů Úmluvy práv dítěte, z Onkologického programu ČR, ze Světové zprávy o mládeži vydané OSN v roce 2003, z Charty sexuálních a reprodukčních práv (2008) a z dalších od-

borných lékařských publikací (17). Na tuto monografii reagovalo mnoho rodičů, kteří výuku sexuální výchovy na základních školách odmítají. Proti publikaci vystoupilo i mnoho lidí z náboženských vrstev a kruhů (29).

Bassová a Kaufmanová (2003) uvádějí, že vyškolení pedagogů/pedagožek, výchovných poradců/poradkyň a ostatního personálu ve školství v oblasti potřeb homosexuálně orientované mládeže, potřebných informací a v problematice homofonie je naprostým základem a mělo by být samozřejmostí (5). Dle Zvěřiny předpokládá osvícená sexuální výchova, že část populace je orientovaná homosexuálně a již děti školního věku mají být s touto skutečností seznámeny. Návodný učební text také informuje o možnostech řešení různých problémů v případě, kdy mladý jedinec zjistí, že je homosexuální (66).

Ve výše zmiňované příručce je homosexualita vnímána jako normální menšinová sexuální orientace. Tvrzení, že jde v případě homosexuality o úchylku, označuje Fifková jako mýtus. Představa feminních homosexuálních mužů a maskulinních žen taktéž spadá mezi mýty – mezi homosexuálně orientovanými jedinci je vícero osobnostních typů, které ovlivňují chování člověka tím nejrozmanitějším způsobem. Proto zde neplatí ani často zmiňovaný názor, že u homosexuálních párů dělá jeden muže a druhý ženu. I tady platí – jako u dvojic heterosexuálních – jak se mezi sebou partneři dohodnou (17, 46).

Objevují se názory, že výchova dětí by měla být přizpůsobena tak, aby splňovala požadované rodové stereotypy. Dítě, které by mělo rodové normativy překročit, může trpět poruchou identity. S tímto tvrzením se neztotožňuje přední česká sexuoložka Fifková, která upřednostňuje volnost v rodině, ve škole i ve společnosti, aby děti mohly rozvíjet své nejlepší vlohy bez ohledu na to, zda se jim

říká „ženské“ či „mužské“. Dále uvádí, že reálnou a zásadní poruchou pohlavní identity trpí jen minimální počet dětí, a že zejména pro tyto děti je nutné vytvářet podmínky vhodné k tomu, aby se jedinec mohl stát sám sebou (17). Jak zmiňuje Pondělíčková, nebylo dosud prokázáno, že je možné se homosexualitě naučit (41).

Goldenbergovi (1998) vnímají jako často zmiňovaný předpoklad společnosti i tvrzení, že je většina homosexuálních mužů promiskuitních. Dalším předpokladem je mínění, že většina homosexuálně orientovaných jedinců je ze své orientace nešťastná a terapii vyhledává proto, aby se vrátila k heterosexuality. Představa, že lze menšinově založenou sexuální skupinu snadno identifikovat dle vnějších projevů a způsobu chování je taktéž mylná.

Sobotková v této souvislosti cituje Championovou (1995), která se pokouší vžité názory a předpoklady vyvracet argumentem, že mnohé jednání ve společnosti není přirozené a přesto je užitečné a nutné (léčba antibiotiky, krmení kojence z lahve aj.). Championová odmítá dělení světa na homosexuální a heterosexuální a demonstruje relativnost normality heterosexuálního světa na rozvodech, prostituci, násilí apod. Osoby, které označují homosexuální svět za úchylný a abnormální vnímá autorka jako moralisty a pokrytce. Sobotková poukazuje na ojedinělost takto vyrocených stanovisek v odborné literatuře (46).

1.3.2 Přístupy a postoje společnosti k homosexualitě, gayům a lesbám

Augustyn popisuje dva vyhraněné přístupy k homosexualitě. Prvním je názor, že homosexualita je pouze kategorií morální zkaženosti. Je vnímána jako potřeba jedince získat nové sexuální zkušenosti a podněty. Lidé zastávající tento názor se opírají především o zastaralá morální hodnocení a časté veřejné mínění. Osobní

emocionální prožívání jedince s homosexuální orientací není bráno v úvahu. S tímto přístupem se můžeme setkat v souvislosti se snahou společensky izolovat homosexuálně orientované osoby. Ochota pomoci jim nebo je alespoň pochopit, je velice nízká.

Druhým a stále častěji propagovaným přístupem je názor na homosexualitu jako na odlišnou, ale zároveň normální sexuální orientaci. Problémem zůstává pouze neochota části společnosti tento jev akceptovat. Cílem tohoto přístupu je uznání homosexuality společností, státem a církví (3).

Zvěřina deklaruje výzkum agentury DEMA z roku 1994, v němž byly zkoumány postoje české populace k homosexuální orientaci. Nadpoloviční většina dotazovaných vyjádřila názor, že homosexualita nikomu neškodí. S tímto liberálním postojem se ztotožnili častěji muži než ženy, častěji lidé se středoškolským a vysokoškolským vzděláním, častěji mladší část populace. Starší dotazovaní zaujímají k homosexualitě až nepřátelské postoje. Vnímání homosexuality jako zlovyku, který by měl být trestán, uvedlo 2,9 % mužů ve věkové skupině do 30 let a 14 % mužů ve věkové skupině nad 60 let. Významným faktorem pro tento názor je náboženské vyznání dotazovaných. Tolerantnější postoje k homosexualitě zastávalo více než 50 % mužů a žen bez vyznání. V řadách katolicky založených respondentů je tento postoj zastáván necelou třetinou mužů a žen (66). Sexuologové Weiss a Zvěřina dále zmiňují výzkum postojů k homosexualitě z roku 1998. V tomto výzkumu převládal u žen i mužů medicinizující pohled na homosexualitu. Restriktivní postoj zaujímalo 8 % mužů a 4 % žen. Shrnutí výzkumu svědčí u žen o pozitivním trendu k další liberalizaci (62).

Dle Douchové se postoje české heterosexuální společnosti mění především vyšší mírou tolerance a vlídnosti k lidem s odlišnou sexuální identitou (29). Sobotková však upozorňuje na skuteč-

nost, že tolerance většinově orientované společnosti k homosexuálnímu páru se často mění v pobouření a nepochopení ve chvíli, kdy je spojen s rodičovstvím (46). Někteří experti vidí problém především v odmítání sexuální výchovy na základních školách některými vrstvami (29).

1.3.3 Poměrné zastoupení homosexuálů ve společnosti

Zvěřina (2003) uvádí, že odhadovaný výskyt homosexuální orientace u žen je 1 % a minimálně 2 % u mužů. Jde tedy o nejpočetnější sexuální menšinu (66). Goldenberg (1998) odhaduje výskyt homosexuality v západní kultuře na 5-10 % u mužů a 3-5 % u žen a dodává, že údaje mohou být zkreslené ve smyslu latence homosexuality (46). Možný (2008) tvrdí, že 3-5 % homosexuálně orientovaných jedinců v populaci bylo až do počátku sedmdesátých let minulého století vnímáno jako antropologická konstanta. Dále tvrdí, že někteří autoři odhadují podíl těchto jedinců ve společnosti až na 16-20 % mezi muži a 12-15 % mezi ženami. Příčinu nevnímá ve změně podílu biologicky dané homosexuální orientace v populaci, nýbrž v kulturní změně (36).

Pondělíčková (2005) uvádí, že vyšší počet homosexuálně orientovaných mužů je také důvodem, proč je v odborné i populární literatuře zabývající se homosexuálními odchylkami více pojednáváno o mužské homosexualitě než o homosexualitě ženské (41).

Určit zastoupení homosexuálně orientovaných osob je problematické (43). Sestavení reprezentativního vzorku a sexuologické vyšetření tohoto vzorku, na jehož základě by byly získány pravdivé údaje o sexuálním prožívání osob, vnímá i Brzek jako nereálné (10). Existující tematicky zaměřené studie mají vždy značné metodické nedostatky. Zastoupení homosexuálně orientovaných osob se v těchto výzkumech pohybuje od 1 % do 10 % i více. Nejčastěji však bývá v průzkumech zjišťován údaj ve výši 4 % (43).

1.3.4 Kultura a homosexuální tematika

V roce 1988 se při Sexuologickém ústavu v Praze zrodila první psychoterapeutická skupina pro gaye a lesbičky pod vedením MUDr. Procházky a následně MUDr. Hubálka, která se prolnula do první úředně zaregistrované homosexuální organizace Lambda Praha (s ženskou sekcí). Následovaly stejně organizované útvary v Českých Budějovicích, Brně a Ostravě. Roku 1990 došlo ke sdružení těchto institucí ve Svaz Lambda. Po tomto semknutí se veškerá aktivita, která dosud směřovala směrem dovnitř gay komunity, měla ubírat i směrem ven, k celé společnosti (16, 28).

Logos

Křížková popisuje vznik lesbického a gay křesťanského hnutí Logos. Pohnutkou byl nepříjemný pocit, že je na konci sedmdesátých let jedinou homosexuální křesťankou ve světě. Zmiňuje tabuizaci homosexuality v České republice až do roku 1989 a podotýká, že všude v křesťanských církvích a společenstvích (včetně společenství řeholních) byla tabuizace dvojnásobná. Hnutí Logos funguje od roku 1992 jako ekumenické společenství věřících či víru hledajících lesbiček, gayů, jejich rodin a přátel. Od roku 1993 začal vycházet časopis Logos věnovaný teologické a literární reflexi otázek spojených s vírou a homosexualitou, jež by mohl oslovit lidi v církvi i mimo ni a přispět k osvětě společnosti. Redakce časopisu Logos pravidelně přispívala do kulturně - společenského měsíčníku SOHO revue pro lesbické ženy a gaye, který vydávalo Sdružení organizací homosexuálních občanů (25, 28).

Babylonská věž

Občanské sdružení Babylonská věž informuje od roku 2009 širokou veřejnost o problematice homosexuality a dalších oblastech

souvisejících. Klíčovou činností organizace je osvěta, poradenství a pomoc při integraci homosexuálních jedinců i párů do běžného života ve společnosti. Sdružení dále představuje kulturní tvorbu LGTB z oblasti filmů či divadelních představení s vlastní tematikou. V uměleckém sblížení homosexuálů a heterosexuálů je zde snaha o převýšení talentu nad nepodstatností sexuální orientace člověka (4).

Gales

V roce 2011 oslavil pražský vysokoškolský gay a lesbický spolek Gales patnáct let působení. Spolkových aktivit se zúčastňují studenti i absolventi různých vysokých škol a jejich přátelé, kteří společně diskutují a tráví spolu volný čas (19).

Pratety Praha

Pratety Praha je sportovní klub sdružující homosexuálně orientované muže i ženy. Sdružení je otevřené všem sportům a účastní se různých turnajů v České republice i v zahraničí (42).

Mezipatra

Queer filmový festival MEZIPATRA je specializovaným soutěžním filmovým festivalem, který uvádí filmy s homosexuální, lesbickou, bisexuální, transgenderovou a queer tematikou. Tento festival má neziskový charakter a od svého počátku slouží k emancipaci sexuálních menšin v České republice a dále k propagaci filmů s humanistickým obsahem (34).

Q

Q je soudobý televizní queer magazín. Určený je gayům, lesbám a transgender lidem a společnosti otevřeně přemýšlející. Q propojuje kulturní, společenská a politická témata nahlížená op-

tikou queer komunity. Tvůrci pořadu pokládají otázky imaginárnímu posluchači a hledají na ně odpovědi (12).

1.3.5 Právní rámec dané problematiky

Beztrestnost

Zákony zaručující homosexuálům beztrestnost se ve světě začaly formulovat postupně od 19. století. Roku 1925 se v Brně konal 2. sjezd československých právníků, který v odborné sekci trestního práva řešil otázky spojené s homosexualitou a který započal diskuzi a odstartoval práci na formulaci nových zákonů. Po desetiletí dlouhém procesu byl teprve v roce 1961 přijat Trestní zákon č.140/1961. Sb. (54,63). Tento trestní zákon jako první z řady trestních zákonů v českých dějinách neobsahuje obecné ustanovení, kterým by byla stanovena trestnost homosexuálních pohlavních styků. § 244 pojednávající o homosexuálním styku s osobou mladší 18 let a homosexuálním styku za úplatu byl z tohoto zákona vypuštěn ke dni 1.7.1990 novelou č. 175/1990 Sb. (57,63).

Určení rodičovství

Dle § 50a Zákona o rodině č. 94/1963 Sb. „je matkou dítěte žena, která dítě porodila.“ Dle § 54 odst. 3 Zákona o rodině, „je-li dítě počato umělým oplodněním ženy z asistované reprodukce, považuje se za otce muž, který dal k umělému oplodnění ženy podle tohoto zvláštního právního předpisu (Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění zákona č. 227/2006 Sb.) souhlas, pokud by se neprokázalo, že žena otěhotněla jinak (55, 63, 56).“

Asistovaná reprodukce

Dle § 27d „lze asistovanou reprodukci provést na základě písemné žádosti ženy a muže, kteří tuto léčbu hodlají společně podstoupit

(dále jen “neplodný pár”), jestliže je ze zdravotních důvodů málo pravděpodobné nebo zcela vyloučené, aby žena otěhotněla přirozeným způsobem, nebo jestliže existuje prokazatelné riziko přenosu geneticky podmíněných nemocí nebo vad. Žádost obsahuje souhlas muže s provedením umělého oplodnění ženy; souhlas musí být opakovaně vysloven před každým provedením umělého oplodnění.“ Dle § 27e „dárce darující záměrně buňky pro účely asistované reprodukce se rozumí osoba, která netvoří neplodný pár. Zdravotnické zařízení, ve kterém se asistovaná reprodukce provádí, je povinno zajistit zachování anonymity dárce a neplodného páru a anonymity dárce a dítěte narozeného z asistované reprodukce. Zachovat anonymitu dárce a neplodného páru a anonymitu dárce a dítěte je rovněž povinen každý zdravotnický pracovník, který se o této skutečnosti dozvěděl (56, 63).“

Adopce

Dle § 66 Zákona o rodině č. 94/1963 Sb. platí, že „jako společné dítě mohou někoho osvojit jen manželé.“ Pro nezrušitelné osvojení ale dle § 74, odst. 2 platí, že „výjimečně může takto osvojit i osamělá osoba, jestliže jsou jinak předpoklady, že toto osvojení bude plnit svoje společenské poslání. V takovém případě soud též rozhodne, aby byl z matriky vypuštěn zápis o druhém rodiči dítěte (55, 63).“

Registrované partnerství

Dle §1 Zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů „je registrované partnerství trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem (dále jen “partnerství”). Partnerem se v tomto zákoně rozumí osoba, která uzavřela partnerství.“

Dle § 8 „mají partneři v partnerství stejné povinnosti a stejná práva. O záležitostech partnerského soužití rozhodují oba partneři společně; nedohodnou-li se v podstatných věcech, rozhodne na návrh některého z nich soud.“ Dle § 9 „ je partner oprávněn zastupovat druhého partnera v jeho běžných záležitostech, zejména přijímat za něho běžná plnění, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Jednání jednoho z partnerů při obstarávání běžných záležitostí partnerství zavazuje oba partnery společně a nerozdílně; to platí pro závazky vzniklé v době trvání partnerství, i v případě, že partnerství následně bylo prohlášeno za neplatné nebo zaniklo.“ Dle § 10 mají partneři vzájemnou vyživovací povinnost.“ Dle § 13 „není existence partnerství překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti partnera vůči jeho dítěti ani překážkou svěření jeho dítěte do jeho výchovy. Partner, který je rodičem, je povinen zajistit vývoj dítěte a důsledně chránit jeho zájmy při použití přiměřených výchovných prostředků, tak aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a ohroženo jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte. Pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner; povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera.“ Dle § 38 se partnerství zapisuje na místo rodinného stavu v občanském průkazu partnera a v jiných veřejných listinách, ve kterých je rodinný stav uváděn (58, 63).“

Zákaz diskriminace dle Listiny základních práv a svobod

Dle článku 3 Listiny základních práv a svobod „ základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické

menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.“ Dle článku 10 „má každý právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.“ Dle článku 32 „mají děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva (59).“

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

V článku 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je uvedeno, že „užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení (63).“

V analýze vypracované JUDr. Mgr. Jan Wintrem, Ph.D. pro Gender Studies, o.p.s. je vyloženo rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci E. B. vs. Francie (stížnost č. 43546/02) z 22. ledna 2008: „Toto rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva má zásadní význam pro analyzovanou problematiku. Vyplývá z něho, že v rozhodování o povolení individuálního osvojení, tedy osvojení jednou osobou, mají sice vnitrostátní orgány poměrně široký prostor pro uvážení s ohledem na princip blaha dítěte, nesmějí se však dopustit přímé ani nepřímé diskriminace na základě sexuální orientace; sexuální orientace tu působí jako zakázané kritérium rozlišování, rozhodnutí je tedy třeba opřít o jiné důvody. Podle platného českého práva může být osvojitelem v režimu individuální adopce a) jeden z manželů a b) oso-

ba stojící mimo manželství nebo registrované partnerství (viz výše). Jedinou a priori vyloučenou osobou z možnosti individuální adopce je c) jeden z registrovaných partnerů. Sexuální orientace osob vstupujících do partnerství se nezjišťuje, je však zřejmé, že registrovaní partneři budou vesměs osoby s homosexuální (či bisexuální) orientací. Plyne to i z účelu zákona o registrovaném partnerství, jak jej zprostředkovává důvodová zpráva. Z odůvodnění § 13 v téže důvodové zprávě je dále zjevný úmysl zákonodárce vyloučit z přístupu k osvojení právě osoby s jinou než heterosexuální orientací: „Osvojení dítěte registrovanými partnery, resp. kterýmkoliv z partnerů, v době trvání partnerství bude zakázáno. Důvodem je preference náhradní výchovy dítěte heterosexuálním párem.“ Docházím tedy k jednoznačnému závěru, že § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství odporuje čl. 14 ve spojení s čl. 8 Evropské úmluvy. Zákonodárství České republiky se tak ocitlo v rozporu s Evropskou úmluvou. Tento rozpor může být podle mého názoru odstraněn jedině legislativní změnou v České republice (63).“

1.3.6 Diskriminace a násilí motivované nenávisť na základě sexuální orientace

Zkušenosti s násilím motivovaným nenávisť na základě sexuální orientace prostřednictvím dotazníkového šetření směřujícího k homosexuálně či bisexuálně orientovaným osobám mapovaly v České republice dva výzkumy. První výzkum proběhl v letech 2002-2003 pod záštitou projektu ILGA. Další následoval v roce 2008. S diskriminací, násilnými útoky a obtěžováním na základě sexuální orientace má zkušenost 15 % dotazovaných, celkem 39 respondentů z 267 (40).

Výzkum z roku 2008 se snažil na předchozí výzkum navázat. Pro získání aktuálních dat o situaci homosexuální a bisexuální menšiny v České republice byli respondenti tázáni pouze na zkušenosti

v posledních pěti letech. Setkání s fyzickým napadením vlastní osoby motivovaným její sexuální orientací uvedlo 11 % dotazovaných, celkem 55 osob z 496 účastníků výzkumu. V tomto výzkumu se ukázalo, že takovou zkušenost uvádějí/mají dvakrát častěji homosexuální muži (14 %) než lesbické ženy. Srovnáním těchto dvou průzkumů docházíme k závěru, že procento homosexuálně či bisexuálně orientovaných osob, které se setkaly s napadením, mírně kleslo (bez statistické významnosti). Je důležité zohlednit, že první studie mapovala celoživotní zkušenost, zatímco výzkum z roku 2008 zkoumal zkušenosti posledního pětiletého období života respondentů. Pak lze hovořit o tom, že situace zůstává nadále nezměněna nebo se zhoršuje (40).

Násilím lze označit i slovní napadání. Zvěřina podotýká, že homosexuálními nadávkami „buzerant“ či „teplouš“ a útoky jsou více častováni homosexuální muži než homosexuální ženy (66). V zahraniční literatuře je jako stigmatizující vnímán samotný termín „homosexualita“. Dává se tedy přednost termínům „gays“ a „lesbians“. Původní termín je mnohdy spojován s představovanou psychopatologií či s amorálním chováním. Formou diskriminace je výpověď pouze o sexuální orientaci jedince, na niž je tím upoutávána pozornost. Je však nutné hovořit i o širším kontextu osobnosti a interpersonálních vztazích člověka. V České republice je pojem „homosexualita“ stále běžný a naopak termíny „gayové“ a „lesbičky“ nejsou vnímány tak neutrálně jako na Západě (46).

Přiznáním určité legitimacy homosexuálně orientovaným jedincům se dle Zvěřiny zvyšuje společenská integrace největší sexuální menšiny a demonstruje se osvobození od zastaralé homofonie motivované úzkostí (66).

1.5 Problematické životní situace a krize homosexuálně orientovaných jedinců

Navrátil pod termín *životní situace* zahrnuje různorodost a neopakovatelnost faktorů, jež brání sociálnímu fungování jedince, nebo mu toto fungování naopak usnadňují (44). Musil a Šrajer termínem *životní situace* označují „unikátní konfiguraci různorodých okolností života určité rodiny, které jejím členům brání, aby své životní úkoly zvládali bez pomoci zvenčí, výhradně vlastními silami.“ Dále uvádí tři oblasti zvládání náročných životních zkušeností rodinou. Faktory dělí do tří typů na „charakteristiky rodiny“, „očekávání vůči rodině“ a „podporu“, již se rodině dostává či naopak nedostává. Uvádí, že se tyto typy v rámci životní situace vzájemně kombinují a následně vytvářejí proplétající se a vzájemně se podmiňující charakteristiky, které označují jako „mix-faktor“.

Okolnostmi zvládání náročných životních situací se zabývá Bartlettová. Schopnost jedince zvládat životní úkoly je podmíněna:

- vlastnostmi jedince – osobností,
- očekáváním, které vůči jedinci uplatňují subjekty v jeho sociálním prostředí,
- podporou, jež je či není jedinci poskytována sociálním prostředím,
- interakcemi mezi očekáváním subjektů v sociálním prostředí a schopností jedince životní situace zvládat (50).

Jak uvádí Fafejta, rolemi, které máme v interakci s okolním světem i s vlastní identitou se spolupodílíme na udržení stability a samozřejmosti sociálního světa. Jde o potvrzování sociální reality. Dle Bergera a Luckmanna „...při každém narušení sociální

reality musím vyvinout aktivitu, kterou toto narušení legitimizují.“ Realita je tvořena velkým množstvím sociálních konstrukcí. Nechceme, aby nám byla odejmuta některá z rolí či část získané identity, proto hledáme kompromisy, jež nás vzdalují od možnosti být sami sebou (15).

To potvrzuje i Vigué tvrzením, že čím vyšší je faktor pochopení a přijetí homosexuálních jedinců v majoritní heterosexuální společnosti, tím snadnější je zjištění a vyrovnání se s vlastní odlišnou sexuální orientací (60).

Postoje homosexuálů a lesbiček ke své orientaci bývají poměrně často rozporuplné až konfliktní. V mezinárodní klasifikaci nemocí je popsána „Ego-dystonní sexuální orientace“. Tento stav prožívá jedinec, který není spokojený se svou orientací. Důsledkem této nespokojenosti může být vstup homosexuálně orientovaného jedince do manželství, plození dětí atd. Tyto vztahy jsou ohroženy rozpadem více než manželství heterosexuálů. Méně častým projevem nespokojenosti s vlastní orientací může být odmítání partnerské sexuality. Autoerotika může evokovat nežádoucí a nepřijatelné sexuální obsahy, tudíž je také potlačena (66). V případě ego-dystonní homosexuality osoba touží po heterosexuálních stycích, ale není schopna je uplatňovat. V takovém případě se mohou objevit deprese či bilanční sebevraždy, které jsou pro okolí naprosto nepochopitelné (21). V porovnání s heterosexuálními mladistvými, je u homosexuálů větší pravděpodobnost pokusu a úspěchu v sebevraždě. Čelí totiž větším výzvám ve vývoji identity a setkávají se s větším množstvím rizikových faktorů vedoucích k sebevraždě. V některých případech mohou homosexuální mladiství používat ideu sebevraždy jako způsob znovuobjevení vůle žít (35).

Jak uvádí Špatenková, „...pojem krize můžeme použít k popisu všech situací, při kterých se něco dramaticky mění a tato změna je doprovázena negativními emocemi.“ Jde především o záležitost

týkající se jedince. Často je termín krize laicky používán pro jakoukoliv situaci, která je osobou vnímána negativně. V psychiatrické, psychologické a psychoterapeutické praxi je krize výrazem pro extrémní psychickou zátěž, nebezpečný stav, životní událost či klíčový obrat v léčbě. Můžeme tak vnímat přechodný stav nebo moment zřetelné vnitřní nerovnováhy, který vyžaduje zásadní změny a řešení (49).

1.5.1 Krize a dospívání

Krize může vygradovat v katastrofu či nějaké řešení, které může zanechat následky. Kritickým obdobím je dospívání jedince. Toto specifické vývojové období představuje zvýšené riziko krize nejen pro dospívajícího, ale i pro rodiče a širší okolí. Mohou se objevit konflikty související s odpoutáváním se od rodičů, hledání své vlastní identity. Rodiče jsou mnohdy bezradní, nadmíru přísní či naopak ústupní. Dospívající může mít problémy se sebou samým. Mohou se projevit v podobě střídání nálad, pocitu osamělosti, obavami, pasivitou, rebelií, nenávistí vůči světu i vůči sobě samému. Častou změnou životního stylu či způsobu vyjadřování dospívající provokuje své okolí a mnohdy si tím paradoxně prohlubuje pocit osamělosti. Špatenková dále upozorňuje, že je nutné konflikt dospívajícího vyřešit. V případě, že se tak nestane, dochází k celé řadě problémů, které jsou příčinou krize další. Problémem každého adolescenta jsou zcela běžné potíže se sexualitou. Hledání sexuální identity může vést k experimentování s partnery stejného pohlaví a následně k obavám dospívajícího z homosexuální orientace. Takové situace mnohdy vyvolávají obavy u rodičů či u jiných vychovatelů, kteří se zbytečně uchylují k ochranným opatřením. Dospívající jedinec těžce snáší, že se má přizpůsobovat požadavkům okolí nebo formálním autoritám. Tento stav často vyústí do

konfliktní situace se zmiňovanými autoritami, vede k záškoláctví, útěkům z domova, psychickým potížím či rozmanitým formám sociálně patologického jednání (experimentování s drogami, alkoholem, sebepoškozování, promiskuita, trestná činnost aj.) (49).

Dospívající řeší své krize únikem do vlastního světa, stažením do těla (psychosomatické reakce, poruchy příjmu potravy) nebo přesunem někam jinam (vandalismus, anarchismus, agresivita). Na základě vlastního rozhodnutí dospívající jedinec někdy vyhledává odbornou pomoc. V takovém případě preferuje spíše anonymní pomoc. Pokud vzejde impulz k vyhledání odborné pomoci od rodičů či jiných vychovatelů, je žádoucí projednávat problém za spolupráce a s pochopením celé rodiny. Bez aktivního zájmu dospívajícího jsou však problémy adolescence neřešitelné (49).

1.5.2 Coming out

Homosexuální muži a homosexuální ženy jsou heterosexuální většinou nepřímo tlačeni k „normálnímu“, tedy většinovému chování. To může být také důvodem, proč jsou první sexuální zkušenosti později vyhraněných homosexuálů heterosexuální. Zvěřina uvádí, že přibližně polovina homosexuálů a dvě třetiny lesbiček se k heterosexuálnímu pohlavnímu styku v období dospívání a mladé dospělosti vrací ve snaze být normální (66). Proces uvědomění si atypické sexuální orientace a její osvojení označujeme „coming out“. Délka tohoto procesu a jeho problematičnost je individuální, avšak u mužů je proces dozrávání sexuality rychlejší než u žen. Coming out u žen může zpomalit touha po dítěti a těšení se z mateřství (65, 25). Coming out každého jedince je velice ovlivněn postoji k homosexualitě ze strany nejbližšího okolí a společnosti vůbec. Důležitou roli hraje i psychická vyrovnanost a vzdělání subjektu (66). Dle některých autorů je počet homosexuálních mužů, kteří otevřeně

přiznávají svou orientaci, odhadován na pouhou polovinu. Lesbickým ženám se daří držet orientaci v tajnosti lépe než mužům; především proto, že nejsou na veřejnosti tak nápadné. Citový fyzický kontakt dvou žen (líbání na veřejnosti) je společností tolerován a přijímán mnohem benevolentněji než u mužů. Stejně pravidlo platí i u společného soužití dvou žen. U mužů takové soužití vyvolává podezření. Sobotková uvádí, že obavy jedince z prozrazení a následného odcizení od původní rodiny jsou ve většině případů oprávněné (46).

Sobotková zmiňuje důležitost systémového pohledu na homosexuálně orientované jedince a páry. Tím je míněn širší kontext situace, v níž se osoba nachází (původní rodiny partnerů, kontakt s homosexuálním společenstvím a vliv většinové společnosti). Při práci s homosexuálně orientovanými jedinci či páry je velice důležité detekovat, v jaké fázi coming outu se jedinec nachází. Dále je důležité zjistit, jak souhlasně se jedinci staví ke zveřejnění vzájemného vztahu. Poradce by si měl uvědomovat mýty týkající se homosexuality a vést klienta k dosažení pozitivní osobní identity (46).

1.5.3 Chování homosexuálů

Rydley cituje Trippa (1975) a Symonse (1979), kteří míní, že homosexuálně orientovaní muži se chovají jako muži, jen to trochu přehánějí a lesbické ženy se chovají jako ženy dohnané do krajnosti (44).

Za svou jinakost se homosexuálové velmi často stydí, nebo svou orientaci popírají sami před sebou, což si nepřipouštějí a nevidí ani důsledky takového chování (46). Mnoho zástupců diskutované minority svou odlišnost hrdě veřejně přiznává (60).

Častým jevem u homosexuálně orientovaných je tzv. heterosexuální adaptace. Jedinec se naučí žít s osobou opačného pohlaví. Taková situace může nastat, není-li homosexuální orientace jednoznačně vyhraněna. Navázání erotického a sexuálního vztahu

s člověkem opačného pohlaví je tedy možné, zvláště je-li k němu homosexuál dostatečně silně motivován. Takovou motivaci může představovat např. křesťanská víra členů církví a křesťanských společenství, které homosexualitu a homosexuální partnerství odmítají. Heterosexuální adaptace někdy bývá nesprávně považována za “uzdravení” z homosexuality. Ani dlouhodobé heterosexuální soužití nemůže změnit převažující erotickou, a tedy i emocionální preferenci homosexuálního jedince. Takto uzavřená a udržovaná manželství mají mnoho problémů, jsou křehká a mnohdy ztroskotávají (43). Dle Sobotkové je falešná heterosexuální identita únikem z úzkosti, kterou vyvolává negativní sebeobraz, pocity viny a studu (46).

1.5.3.1 Homosexuálně orientované ženy

Dle Lippy se homosexuálně orientované dívky v dětství chovají maskulinněji než heterosexuální dívky. Mají pověst „divošek“ a na rozdíl od homosexuálních chlapců vyhledávají týmové sporty a hravé zápasení (32). Homosexuální dívky procházejí obdobím, kdy si svou homosexualitu uvědomí a následně ji více či méně přijmou. Některé z dívek si povětšinou v pubertě uvědomí, že se zajímají spíše o dívky či ženy než o muže. Jak zmiňuje Pondělíčková, náročné může být meziobdobí, kdy se dívka intenzivně zamiluje do heterosexuální dívky. Dívky v dospívajícím věku, pro které je tato láska jediná, nevnímají jinou alternativu a mohou se snažit přesvědčovat své okolí o své transsexualitě. Většina homosexuálních dívek však bývá dosti přizpůsobivá a tak se zpočátku snaží žít jako ostatní vrstevnice. Ve dvaceti letech si však většina homosexuálně orientovaných žen své odchýlné zaměření uvědomuje. Nadpoloviční počet žen mělo před svým prvním homosexuálním kontaktem ojedinělé či časté sexuální styky s muži. Většina těchto žen pokládá sexuální styk se ženou za uspokojivější především díky vyšší míře důvěry, něhy a schopnosti

vcítit se do potřeb a pocitů partnerky. Intenzivní pocit slasti a štěstí popisují lesbické ženy tedy až v souvislosti s prvním sexuálním stykem s jinou ženou. Paradoxně v nich právě tyto kladné pocity vyvolávají neklid a výčitky. Mladí lidé se od sebe nechtějí lišit v tak závažné oblasti, na niž tak působí výchova a celé společenské klima. Je jistě důležité připomenout i touhu těchto žen po trvalém vztahu, který by uspokojoval nejen jejich sexuální, ale i duševní potřeby. Pondělíčková v publikaci *O sexualitě a partnerských vztazích* uvádí, že čtvrtina žen vyhledala pro svou odlišnou orientaci lékařskou či psychologickou pomoc a nezanedbatelný počet žen se dokonce pokusil o sebevraždu (41). Dle Zvěřiny jsou suicidální sklony u homosexuálně orientovaných osob skutečně častější. Statistické údaje mohou být opět podceněny z důvodu mnohdy nejasného motivu u dokonáných sebevražd (66, 5).

V případě, že homosexuálně orientovaná žena prožije coming out a najde si partnerku, je tento pár citově překypující. Soužití dvou žen vychovávajících potomka je častější, také vytoužené dítě si každá fyzicky fungující žena „opatří“ bez problémů a bez jakéhokoliv zdůvodňování vůči okolí. Okolní společnosti jsou dvě lesbičky přijímány tolerantněji než páry homosexuálních mužů. Vztah lesbického páru je obecně vnímán jako stabilnější z důvodu nižší promiskuity žen obecně (60).

1.5.3.2 Homosexuálně orientovaní muži

Lippa popisuje rozdíly v chování dětí, které může sexuální orientaci předesílat. U chlapců, kteří se v dětství chovají femině je vyšší pravděpodobnost, že jsou homosexuální. Nevyhledávají zápasení a soutěživé týmové sporty, vyhledávají spíše společnost dívek a mnohdy mají pověst „bábovek“ (32). Ridley uvádí, že homosexuálně orientovaní muži jsou ve skutečnosti promiskuitnější

než heterosexuálně orientovaní muži. Aktivisté hnutí za zrovnoprávnění homosexuálů vidí příčinu v pronásledování lidmi s odlišnou sexuální orientací většinovou společností. V okamžiku, kdy se jedinec odhodlá k jednání, jež je majoritní společností vnímané jako zakázané, nezná míru. Dalším důvodem může být ztráta představy rodinné budoucnosti, na jejímž základě lidé staví stabilní vztahy. Tento jev je přičítán právním a společenským překážkám, které se stavějí do cesty partnerským svazkům mezi homosexuály. Paradoxem ovšem je, že krátkodobé známosti mezi homosexuálně orientovanými jedinci společnost odsuzuje mnohem více než jejich stabilní svazky (44).

V partnerství dvou homosexuálních mužů je nevěra častější, než u heterosexuálních párů. Dle Symonse (1979) tento jev zapříčiňují samčí sklony a instinkty, které nejsou tlumeny samičí zdrženlivostí. Argumentuje mužskou touhou po pestrosti a míní, že pokud by se našlo dost žen, které by měly zájem o anonymní či nezávazné sexuální praktiky, heterosexuální muži by se chovali stejně promiskuitně. Homosexuální muži obvykle vynikají v emočním vyjadřování, které činí heterosexuálním mužům potíže (44).

Rydley dále zmiňuje výzkum, při němž byly promítány studentům na vysoké škole pornografické filmy a byla měřena míra jejich vzrušení v souvislosti s genderem. Důležité je sdělení, že šlo o heterosexuální respondenty. Na lesbické scény reagovali ženy i muži vzrušením. U porna s homosexuálními muži tento jev neproběhl (44).

1.5.4 Původní rodina

Homosexualita jedince se rozhodně týká i jeho rodičů. Jde o téma citlivé a intenzivně prožívané. Janošová uvádí, že by rodiče měli svého potomka podpořit, vyrovnat se s případným zklamáním a přehodnotit budoucí plány a představy týkající se například

vnoučat. Dle výzkumu Talandové z roku 1997 považují homose-
xuálně orientované ženy za nejobtížnější krok sdělení své odlišné
orientace rodičům (52 % respondentek). Oproti tomu pouhých 15 %
respondentek uvedlo, že své rodiče po sdělení vnímali jako oporu.
V této náročné životní situaci jsou přátelé větší oporou než rodiče
(25). Postoj původní rodiny k homosexualitě svého potomka, pří-
padně k jeho partnerskému vztahu vnímá Sobotková jako zvláště
významný. Uvádí, že podpora ze strany původní rodiny vede k psy-
chické vyrovnanosti a spokojenosti jedince, naopak odmítání odliš-
nosti či zavržení bývá zdrojem dlouhodobých psychických potíží.
Robinson společně s kolektivem autorů (1989) popsal pět fází při-
jetí toho, že je potomek homosexuálně orientovaný – šok, popření,
vina, zlost a přijetí. Na postoj rodičů mohou mít vliv zvnitřněné ne-
gativní stereotypy a předsudky, které je třeba nahradit informace-
mi o životě homosexuálů. Častým jevem bývá také strach z reakce
okolí či pocit viny a stud spojený se sociální stigmatizací. Může se
objevit i strach rodičů z nákazy HIV. Dle Janošové nemá výše vzdě-
lání ani úroveň inteligence na postoj rodičů žádný vliv (46, 25).

Kvalitativní výzkum rodičů dospělých homosexuálních potom-
ků realizovala Allenová. Analýzou hloubkových rozhovorů a po-
zorováním těchto rodičů se snaží o pochopení jejich zkušeností.
Proces akceptace homosexuální orientace dítěte rodiči závisí dle
tohoto výzkumu na následujících faktorech:

- „zda rodiče mají předchozí zkušenost s nějakým člověkem,
který je „jiný“ či má nějaké stigma;
- jak dlouho rodiče vědí o sexuální orientaci dítěte;
- zda rodiče mají důvěryhodnou osobu, se kterou se o své poci-
ty mohou podělit;
- kvalita vztahu rodič – dítě;

- stálost homosexuální identity či případná diskontinuita v homosexuální orientaci;
- přítomnost dalších dětí v rodině;
- hrozba epidemie AIDS; lépe: HIV
- touha po vnucích;
- zda dítě žije ve stabilním intimním vztahu.“

S odlišnou sexuální orientací potomka nepočítá žádný z rodičů, proto jsou zklamaní či při- nejmenším překvapení. Jednotliví rodiče se liší délkou doby, která vede k přijetí takové skutečnosti. Sobotková zmiňuje, že v USA fungují organizace, které poskytují rodičům vzájemnou oporu a umožňují jim vytvořit reálnější pohled na život homosexuálů. Jako nenahraditelnou označuje především podporu rodičů, kteří si touto zkušeností již prošli a jimž se již podařilo akceptovat odlišnou orientaci dětí. Prvotní pocit ztráty ideálu „perfektního dítěte“ a pocity studu ustupují a rodiče získávají pozitivní pohled na homosexuální orientaci jako na možnou životní alternativu. Někteří rodiče se dokonce stávají aktivními zastánci práv homosexuálů. Většina rodičů však tuto oporu v sociální organizaci nevyhledá a prožívá tak náročné období, přes které se mnohdy ani nedaří propracovat k úplné akceptaci. Allenová poukazuje na nečekané stresující změny v rodině, jež mohou zapříčinit pozitivní změny ve vztahu rodiče a dospělého homosexuálního dítěte. Tyto změny mohou mít podobu nevyléčitelné nemoci u člena rodiny, konflikt se zákonem druhého dítěte aj. Scrivner a Eldridge (1995) popsali tyto oblasti, kterým je vhodné se při práci rodinami věnovat:

- „vývoj osobní identity u homosexuálně orientovaného klienta, adekvátnost jeho sebepojetí;

- fáze procesu coming out u jedince i způsob prezentace homosexuálního vztahu před okolím, případné rozdíly v názorech partnerů na míru otevřenosti vůči okolí (zda vztah skrýt úplně, částečně a před kým, či odtajnit);
- míra utajování ze strany původní rodiny, že mají homosexuálního syna či dceru;
- míra podpory či odmítání homosexuálního člena původní rodinou;
- případné kontakty s podpůrnými skupinami pro homosexuální menšinu;
- očekávání a plány homosexuálních partnerů do budoucnosti“

Problém nastává, když má homosexuální pár děti, které prarodiče nepřijmou nebo ignorují druhého z partnerů a tváří se, že dcera je heterosexuální svobodná matka (46).

1.5.5 Homosexuální partnerské vztahy a rodičovství

Dle Sobotkové mají partnerské vztahy homosexuálních mužů jinou dynamiku než vztahy homosexuálně orientovaných žen (46).

První fází ve vztahu dvou mužů je intenzivní zamilování včetně sexu, dále utváření společného domova a udržování vztahu i při vyostření individuálních rozdílů. Doba latence vztahu před rodinou a přáteli a jejich akceptace vztahu má individuální trvání. Dále se zvyšuje komplementarita páru prostřednictvím dokonalejší spolupráce, důvěra a vzájemná oddanost je upevňována. Po dosažení ostatních životních cílů může dlouhodobě trvajícím vztahem zaznamenat ještě větší semknutí (46).

U žen je v počáteční fázi charakteristická rozpolcenost při definování vztahu. Následuje rozhodování, zda je vhodné do vztahu investovat čas a energii a zda jej sexualizovat. Další fází je roman-

tické vzplanutí a současně se začíná intenzivně sexuálně žít. Vyjevili se rozdílná očekávání partnerek, může se objevit fáze konfliktu. Povede-li se konflikt vyřešit, stabilita vztahu se zvyšuje, dochází k uvědomění si své volby a následné převzetí zodpovědnosti za ni. Společné vytváření plánů dalšího života, například snaha o otěhotnění, následná výchova dětí, společné podnikání aj. (46).

Jak uvádí Mucha, soudobá společnost nabízí stále více alternativ k manželství a rodině. Mnoho homosexuálně orientovaných jedinců žije v trvalých svazcích. V některých státech bylo uzákoněno registrované partnerství (37). Jak zmiňuje Pondělíčková, registrace vzájemného partnerského vztahu posiluje soudržnost dvojice, veřejnosti se dává najevo, že pár patří k sobě, dále dává možnost společného hospodaření a budování statků, které by po sobě tyto osoby měly automaticky i dědit (41). S tím Mucha souhlasí tvrzením, že tato instituce stále není z pohledu práva rovnocenná k manželským sňatkům. V některých zemích díky stále se zvyšující toleranci k homosexualitě projevují soudy stále vyšší ochotu svěřovat děti do péče adoptivních homosexuálních rodičů (37). Jak uvádí Sobotková, nebylo dosud prokázáno, že by měla taková výchova na dítě jiný vliv než na dítě vyrůstající u heterosexuálního páru. Upozorňuje však také na to, že děti, které v těchto rodinách vyrůstaly, jsou narozené převážně v osmdesátých letech, kdy docházelo ke zviditelňování homosexuálů (USA, VB) „gay liberation movement“. Tato problematika je tedy stále otevřena novým poznatkům a studiím, v nichž tyto děti teprve popíší své zážitky z dětství a dospívání (46).

Techniky umělého oplodnění umožňují homosexuálním ženám, aby se staly matkami bez heterosexuálního styku. Pro lesbické páry je v ČR umělé oplodnění pod lékařským dohledem zatím stále nedostupné (37). Dvě ženy, které chtějí společně vychovávat dítě ne-

budí ve společnosti takovou pozornost jako dva muži. Ženy vykazují nižší promiskuitu a tudíž lze počítat s vyšší stálostí vztahu (60).

1.5.6 Profesionální život homosexuálů a lesbiček

Gayové a lesbičky se v oblasti profesní a společenské angažují více než heterosexuálové a v nižším věku tak dosahují vyšších postů. Mnozí jedinci z obav před vyzrazením a následným zneužitím jejich homosexuální orientace ztrácí motivaci k dosahování prestižnějších společenských či profesionálních postů a dávají přednost svému soukromí (25). Dle Badgetta (2001) je jedním z důvodů, proč homosexuální zaměstnanci na pracovišti otevřeně neodkrývají svou sexuální identitu vyhýbání se potencionální diskriminaci, protože ti, kteří ji odhalili, jsou více diskriminováni. Croteau (1996) dělí projev diskriminace na dva způsoby: formálně, což je diskriminace na úrovni institucí; a neformálně, což je spojeno se společenským prostředím v práci (13).

2 Cíle práce

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je popsat životní situace a problémy, které s homosexualitou souvisí, a to ze subjektivního hlediska homosexuálně orientovaných jedinců.

2.1.1 Rámcové cíle

Rámcovým cílem je popsat níže uvedená témata z aspektu života homosexuálně orientovaných jedinců:

- A) rodinné poměry respondenta,
- B) uvědomění si vlastní sexuality,
- C) oznámení sexuální orientace v rodině,
- D) řešení sexuální orientace po dobu studia (minulost i současnost),
- E) řešení sexuální orientace na pracovišti (minulost, současnost i budoucnost/ předpoklad),
- F) zakotvenost v homosexuální komunitě,
- G) zakotvenost v heterosexuální společnosti,
- H) rodinné vztahy v současnosti,
- I) intimita a projevy citů na veřejnosti,
- J) ekonomická situace a závislost,
- K) děti a rodičovské pudy,
- L) extrémně vnímané situace.

3 Metodika

3.1 Plán výzkumu

Studie byla od samého začátku zamýšlena jako kvalitativní výzkum. Pro konkrétní zkoumání byl zvolen přístup pomocí fenome-

nologického výzkumu. Jak uvádí Hendl, aby bylo možné porozumět významům, které fenoménům (náročným životním situacím) přikládáme, je pro výzkum nezbytné vstoupit do vnitřního světa jedince (22). Cílovou skupinou diplomové práce jsou homosexuálně orientovaní jedinci a důraz je kladen především na porozumění tomu, jak jsou jimi problematické životní situace vnímány. Prožitá zkušenost jedince byla zachycena prostřednictvím rozhovoru a následně analyzována. Na základě rozhovoru byl vytvořen popis a interpretace sdělených prožitků.

Výběr respondentů a metoda získávání dat

Prvotní kontaktní osobou, byla spolužačka ze střední školy jejíž menšinovou sexuální orientaci jsem znala, a kterou jsem požádala o pomocnou konzultaci. Při konzultaci byl rozpracován seznam možných cílových informátorů, s nimiž jsem posléze navázala kontakt a s jejich souhlasem provedla hloubkové rozhovory. Kontaktní osoba vytipovala celkem patnáct možných informátorek, z nichž osm s rozhovorem souhlasilo. Z těchto rozhovorů byly dvě z výzkumu vyřazeny pro nesplnění podmínky vyhraněné homoerotické orientace. Celkem šest mužských respondentů jsem oslovila prostřednictvím Jihočeské Lambdy. V průběhu rozhovorů se šesti informátory jsem získala další dva kontakty, tyto jsem již do výzkumu nezařazovala, protože jsme se nesešli k rozhovoru. Prostřednictvím e-mailové korespondence se tito respondenti vyjádřili k některým otázkám diskutované problematiky a proto je zmiňuji aspoň v diskuzi (R. 13, R. 14).

Občanské sdružení podporované Magistrátem města České Budějovice. Organizace má za cíl pomáhat gayům a lesbám. Provádět osvětovou a preventivní činnost v LGBT komunitě tak, aby nedocházelo k sociálnímu vyloučení jinak sexuálně orientovaných osob z trhu práce, z rodiny či společnosti. Další činností je prevence HIV/AIDS a diskriminace takto nemocných. Pro zájemce organizuje společenské a kulturní akce se zaměřením na seznamování, LGBT zábavu i umění. Regionálně je organizace soustředěna na jižní Čechy (42).

Jak uvádí Hendl, „hlavním prostředkem pro získávání dat je sám výzkumník. Proto musí popsat sebe sama a charakterizovat svůj vztah k oblasti výzkumu, své hodnoty apod. (22).“

Můj vztah k oblasti výzkumu se odvíjel od prvotního širokého zájmu, který nebyl ničím zásadně determinován. Jsem heterosexuální. Mám poměrně vyvinuté sociální citění a zajímám se o interpersonální vztahy. Ve společnosti nemám problém s komunikací a v oblasti partnerských vztahů jsem liberální.

Procedura sběru dat

Hlubkové rozhovory s respondenty/respondentkami se uskutečňovaly v předem smluveném prostředí a byly zaznamenávány na diktafon. Z diktafonu byl záznam převeden do počítače. Za poslechu nahrávky z diktafonu jsem vytvořila písemnou formu rozhovoru, která zahrnuje segmenty podstatné pro výzkum. Hlubkový rozhovor jsem začínala vždy stejnými otázkami, které směřovaly k charakterizaci respondenta/respondentky, popisu prostředí, z něhož pochází a jeho sociálního zařazení. Posléze byl rozhovor veden spontánně dle individuality každého respondenta/respondentky. Na konci každého rozhovoru jsem respondenta/respondentku požádala o stručný souhrn situací, které vnímá jako problematické.

Rozhovory byly zaznamenány téměř doslovnou transkripcí. Při přepisu byla vynechána místa rozhovoru nevztahující se k tématu. Místa, která se v rozhovoru vícekrát opakovala, byla v přepisu zaznamenána pouze jednou. Pokud jsem při přepisu rozhovoru zjistila absenci odpovědi důležité pro výzkum, požádala jsem respondenta/respondentku o doplňující ústní nebo písemné vyjádření. Ke stylisticky upraveným rozhovorům byly tyto dodatečné otázky a odpovědi doplněny.

Analýza dat

Přepisy rozhovorů byly volně kódovány a využity pro rámcovou analýzu.

Pro zpracování záznamu do přehledných tabulek byla provedena rámcová analýza kvalitativních dat dle Ritchieho a Spencera (1994), kteří jsou Hendlem zmiňováni. Při rámcové analýze si sám výzkumník po seznámení se s materiálem a jeho strukturou stanovuje seznamy témat a podtémat, podle kterých budou záznamy tříděny (22). Pro záznam každého tématu byla stanovena jedna tabulka. Hlavní témata se dělí na podtémata a ta byla zaznamenána v řádcích tabulky. Ve sloupcích byly zaznamenány kódované odpovědi jednotlivých respondentů/respondentek.

Omezení studie

Studie nebyla omezena pohlavím, místem, vzděláním, sociálním zařazením, stavem ani vyznáním. Jediným kritériem byla přiznaná homosexuální orientace. Určité omezení studie vnímám ve věkovém rozpětí respondentů a respondentek, neboť respondenti byli ve věku 16 - 38 let (Ø 26 let, Me 25,5 let). Způsob jakým je pojata tato diplomová práce, může být zkreslen mojí heterosexuální orientací. Domnívám se, že sexuální orientace autora je z publikace pojednávající na téma homosexuality patrná. Především v kapitole 5 Diskuse může svou roli sehrát liberální výchova mých rodičů a postoj k homosexualitě.

Časový plán

Vytipování účastníků a sběr hloubkových rozhovorů proběhl v období 11/2010 – 3/2011.

Etické problémy

Přepisy rozhovorů z etických důvodů nebyly zahrnuty do veřejně prezentované diplomové práce. Důvodem je především zájem respondentů se s prací seznámit. Naprostá většina dotazovaných jsou součástí malých vztahově provázaných komunit. Ochota respondentů svěžit mi intimní informace, které rozhovory přinesly, plynula jednak z velkého zájmu o posun homosexuality v optice většinové společnosti a jednak ze mnou předem stanovených podmínek, kterých se jako výzkumník budu držet. Před každým rozhovorem jsem respondenta/respondentku informovala o názvu, rozsahu, cíli práce, formě sběru a analýze dat. Byla zaručena maximální anonymita.

4 Výsledky

Rámcová analýza

Výtah z výpovědí respondentů je zaznamenán v tabulkách (A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L), viz kapitola 9/ Přílohy. Z každé tabulky bylo vytvořeno shrnutí (A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L). Písmeno označující tabulku je stejné jako písmeno, které označuje shrnutí. Součástí slovního shrnutí jsou anonymní pořadově očíslované příklady (1-56) výroků respondentů, potvrzující výše uvedené závěry, tištěné kurzívou.

Poznámky autorky, které jsou důležité pro pochopení přesnějšího smyslu citací v uvedených příkladech, jsou v závorce. Seznam zkratk používaných v tabulkách je v kapitole 9 Přílohy.

4.1 Shrnutí A- Rodinné poměry respondenta:

- Touha rodičů respondentů/respondentek po vnoučatech není závislá na počtu sourozenců. Rodiče litují, že respondent/respondentka nebude mít vlastní potomky, i když homosexuálně orientovaný respondent není jediným potomkem svých rodičů.

Příklad 1 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Nemám (sourozence) a o to to bylo horší. Máma nejvíc řešila, že nebude mít vnoučata, a takovýhle hlouposti. Což si myslím, že v dnešní době není problém. Nečekala jsem, že mě budou objímat a pohodička, kdybych si to myslela nebo cítila, že to nebude problém, tak to řeknu dřív.“

Příklad 2 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Jsem jedináček a tím je to neskutečně umocněný. Všechno je upnutý na mě. Když třeba přestanu fungovat nebo se mi prostě ne-

chce, tak je okamžitě zle a záminka je tam, že mám prostě ženskou a že se zase válím, a že jsem pro ni (pro matku) kurva pro ženský a tak. Prostě to neumí skousnout (orientaci, respondentka se neživí prostitucí). Ne teda, že by se nějak extra snažila. Ale asi si myslí, že se mi jako nechce zakládat ten plnohodnotnej vztah heterosexuální (sarkasmus) a rodit ty děti. A ty vnoučata a tu spokojenou normální rodinku, kterou se bude všude chlubit. To by nejspíš chtěla“

Příklad 3 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„No reagovala (o matce) na to všema možnejma způsobama a opět to, že nebude mít vnoučata (respondentka má bratra, jde tedy pouze o její potomky) a že se s tím nikdy nesmíří, a trvalo to asi půl hodiny, ale bylo to strašně dlouhý a asi si i pobřečela a pořád říkala, ale vždyť jsi chodila i s klukama...“

Příklad 4 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Tak maminku asi nejvíc mrzelo, že nebudu mít děti a když jsem jí řekl, že bratr dítě má, jako by to nebylo podstatný. ...Stejně ji mrzí, že nebudu mít svoje děti.“

Příklad 5 – citace z rozhovoru s respondentem:

„S tátou to neřešíme vůbec, ale na mámě jsem viděl, že hodně řeší ty děti, jako vnoučata. Což tak to mě mrzí taky, ale asi s tím nic neudělám. Alespoň že nejsem jedináček, to by bylo asi horší.“

Příklad 6 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Naši jsou zlatý lidi, oni se to tak nějak snažej chápat a brát a já si jich za to vážím, ale to víš, je na nich vidět, že by chtěli i to moje vnouče (respondent má mladšího bratra).“

Lpění na „dobré“ pověsti rodiny ze strany rodičů není závislé na velikosti aglomerace, ve které rodina žije.

4.2 Shrnutí B- Uvědomění si vlastní sexuality:

- Homosexuálně orientované ženy nechtějí být označovány jako „lesba“ či „lesbička“. S výrazem nejsou spokojené a mají potřebu na tuto nelibost upozornit.

Příklad 7 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„V USA je univerzální označení gay pro obě pohlaví a pak jsou třeba nějaký hanlivější označení, ale tady je to jinak u ženských a jinak u chlapů. Co je tady univerzální označení pro holku? Lesba! A mně tohle slovo vadí, já to nerada používám. Nebo lesbička. To už má nějaký pejorativní zabarvení v sobě. Chlapovi se stejně řekne gay, ale holce se to neřekne. Na druhou stranu nemám žádnou jinou lepší variantu. To názvosloví mi tady přijde blbý. Ne že by mi to vadilo moc. Není to jako nadávka – ale když mi třeba kamarádka řekne, že o mně někde vyprávěla a řekla někomu, že jsem lesba, tak mi vstávají vlasy na hlavě.“

Příklad 8 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Jsem lesbička - strašný slovo, vid'? ...Příšerný! Jako kdyby nemohli přijít na nějaký jiný slovo. Rozumnější! Jsem homosexuální. Nebudu říkat lesba - to je divný. Jsem gay, jsem holka gay.“

Příklad 9 – citace z rozhovoru s respondentkou:

...„lesba“ je úplně strašný slovo – občas mám pocit, když o mně někdo tak mluví, že mě chce urazit. Tak to na mě totiž působí, urážlivě. No a „lesbička“, to je krapet lepší, ale stejně je to už takový zabarvený, no, lepší jak „lesba“, ale taky divný.“

- Homosexuálně orientovaní muži se sami označovali jako homosexuál či gay bez jakéhokoliv zbarvení či nevole.
- Respondenti/respondentky vyjadřují naštvanost a křivdu z toho, že se zrovna jim sexuální orientace přihodila bez jejich zavinění. Pokud by si mohli vybrat, raději by patřili k heterosexuální většině (viz příklady 5, 13, 14, 15).
- Respondenti/respondentky svou orientaci řeší před ukončením základní povinné školní docházky. První uvědomění si vlastní orientace přichází v raném období dospívání a s jeho ukončením respondenti docházejí k sebezpoznání, které již dle jejich názoru nelze měnit.
- První sexuální zkušenost (ať již s příslušníkem opačného či stejného pohlaví) vede u respondentů k utvrzení sexuální orientace.

Příklad 10 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Mně bylo 19 když jsem se poprvé vyspala s chlapem a stačilo, věděla jsem že to nepůjde... Před tím jsem chodila s klukem od nás ze školy a fakt jsem se snažila, ale nešlo mi to. A pak jsem potkala moji slečnu a to už je ti jasný.“

Příklad 11 – citace z rozhovoru s respondentem:

„ První sexuální zkušenost byla se slečnou asi ve 22 letech. Bylo to fajn právě až do doby než došlo na sex. V posteli mě to nebavilo. Bylo mi to divný a tak jsem nad tím začal přemýšlet. Nejdřív jsem si myslel, že se mi ti kluci líbí jak jsou oblečený nebo jaký mají svaly, a že bych jako chtěl bejt jako oni, ale časem jsem došel k tomu, že to bude jinak, ale utvrdil mě až právě ten sex s holkou. Ona byla spokojená a mě to nebavilo... Ona mi pak plakala na rameni a chtěla vědět, co se děje a to bylo poprvé, co jsem to řekl nahlas. A s klukem, to mi bylo třicet. A to prostě víš, že to funguje.“

- Homosexuálové jsou kvůli rodičům ochotni vyzkoušet heterosexuální vztah se ženou.

Příklad 12 – citace z rozhovoru s respondentem:

„V sedmnácti to byl takovej pokus ještě kvůli otci, ale pak to vyšumělo. On měl kamarádku a ta měla dceru a on pořád chodil a říkal „zkus to“ a „líbíš se jí“ a „vytáhni ji někam“ ... tak jsem to zkusil.“

Příklad 13 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Tak já za sebou mám zkušenost s holkou a do toho jsem vlastně asi šel kvůli mámě. Ona asi chtěla vyzkoušet, jestli to půjde nebo tak. A nešlo to, no.“

Příklad 14 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Já se snažil s jednou slečnou, protože jsem si chtěl bejt jistej, asi kvůli mámě, že jsem pro to udělal všechno, že s tím nic neudělám.“

Příklad 15 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Já to zkoušel, kdybych byl na holky, tak to mám daleko jednodušší ale to prostě nejde takhle žít. Nebo jako asi jde, dyť spousta lidí se třeba rozvede ve 40 letech a najednou, že jsou jako gayové a maj třeba už dvě děti a všichni koukaj, jako by se zbláznil, ale ono to podle mě je strašný, a nebo to má ten pár nějak míň intenzivní a vyhovuje jim to tak. Nevím, já to zkoušel asi spíš kvůli našim než kvůli sobě.“

4.3 Shrnutí C- Oznámení sexuální orientace v rodině:

- Ač své dětství respondenti/respondentky popisují vesměs pozitivně (bezproblémové, normální, fajn, spokojené), během

rozhovoru podotýkají, že měli z reakce rodiče/rodičů strach (viz srovnání tabulek A a C).

Příklad 16 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Můj táta už od začátku – co si pamatuju, tak když třeba bylo něco v televizi nebo se o někom dozvěděl, že je gay tak...no, prostě nemá rád tyhle lidi a říkal, že jsou ty lidi nemocný a že musej mít nějaký psychický problémy, že je to problém celý tý rodiny a já, když už jsem to tak nějak tušila a tohle jsem o sobě věděla, tak jsem nevěděla, co budu dělat. Jak já to tomuhle člověku jednou řeknu?“

Příklad 17 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Kdybych to řek tátovi, tak mě asi zmlátí a vyhodí z baráku. Táta se se mnou pak určitě bavit nebude, pro něj budu cizí. Udělá to. On je prostě tak utvrzenej. On tyhle lidi nesnáší. On mi jednou i řekl, že kdybych byl teplej, tak jdu z domu a cestou mě zabije. Tak musím před tátou hrát, jak se mi líbí tahle nebo tahle ženská a jak má pěknou prdel a tak. Až táta zjistí, že jsem to, co jsem, stanu se pro něj nepřitelem. I když mě má strašně rád a různě spolu děláme kraviny, ale tohle bude konec. On je v tomhle nekompromisní. Když slyším ty názory, který na nás má, tak to bych se zabil. No ne – udělám cokoliv, ale tátovi to neřeknu.“

Příklad 18 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Přestože jsem měl s rodiči dobrý vztah, bál jsem se jim to říct. Jsem jediný syn a táta byl voják z povolání. Nakonec se to dozvěděli od mladší sestry, která našla můj profil na internetu a vyzradila jim to. Táta se mnou tři týdny nemluvil a otázka mojí orientace pro něj byla těžká tak 3-4 roky. Ale když jsem loni přivedl poprvé ukázat přítele, táta s ním vycházel skoro nejlépe. Mamka se

jen ujišťovala, zda budu stále jezdit domů a sama si četla články o homosexualitě a coming outu. Myslím si, že teď mám s rodiči stejný vztah, jako by byl, i kdybych byl hetero.“

- Respondenti/respondentky vnímají matku jako toho rodiče, kterému se svěří v rodině první, a to bez ohledu na pohlaví homosexuálně orientovaného jedince. Otcové jsou vnímáni jako přísnější, netolerantnější, a to i tehdy, když mezi liberálním či konzervativním postojem rodičů respondent/respondentka nezmiňuje rozdíl.
- Z odpovědí respondentů/respondentek je zřejmé, že někteří rodiče věří, že se jejich potomek z homosexuality uzdraví, nebo že z ní vyroste. Rodiče svým homosexuálním dětem dávají ultimáta ať již otevřeně, nebo náznakem. Buď budeš homosexuální, nebo...

Příklad 19 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„...a s tátou to bylo hodně drsný. Přesně jsem věděla, že už to ví. Přišla jsem domů a on se na mě ani nepodíval. A já se pak ptala mamky a ona mi řekla, že to prostě potřebovala někomu říct a pak na mě půl nebo tři čtvrtě roku vůbec nepromluvil a pak mi přišel e-mail, kam mi napsal, že se mi omlouvá, že se mnou nemluvil a bla bla bla, ale že ho to mrzí, že to nečekal a že musím chápat, že ho to zarazilo. A že se s tím asi nikdy nevyrovná, ale že zas na druhou stranu jsem jeho dcera. Že to nějakým způsobem musí přijmout. Že kdyby se mu něco stalo, že by ho mrzelo, že se mnou kvůli tomuhle nikdy nemluvil. Řekl, že to budeme brát tak, jako že je vše v pořádku a má mě rád, ale tyhle věci se řešit nebudou. Když mám nějakou dlouhodobější přítelkyni, tak říká, že je to kamarádka. Já to tak nenazývám, ale on to tak asi bude nazývat vždycky. Zas tam ale nejsou nadávky a tak. Možná by mi

to přišlo lepší, kdyby byl táta nějaký idiot a začal na mě řvát. Tak mu to nějak vysvětlíš nebo něco, a nebo si řekneš v hlavě, že to nepochopil a je to jeho problém. Ale takhle to bylo spíš takový, jako bych zklamala vlastní rodiče a to je asi horší, než kdyby mě rovnou zmlátili nebo tak něco. Takhle to bylo těžký a pak to i mně trvalo delší dobu se s tím vyrovnat. Ale pak si řekneš, že se s tím musí vyrovnat stejně oni, že tohle za ně prostě nejde udělat. Ty už si tu svou část splnila a pak je to na nich. Je to blbý to na ně takhle hodit, ale jinak to nejde.“

Příklad 20 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Taťka to nevěděl, protože ten by nás posílal do plynu. Takže jsem to neříkala a ten moment, kdy jsem to řekla mámě, tak ta mi pak řekla, že já jsem srab a že jsem čekala na to, až tady na to bude sama (po smrti otce), že to všechno musí nést, a že jsem vlastně póvl a hnus a... „nos si svoje vlastní ručníky a do mýho se utírat nebudeš, dokud budeš tohle (homosexuální)... Takže máma mi dala ultimátum. Ať si prostě vyberu. Buď rodinu, nebo tu partnerku. Načež jsem odpověděla, že to prostě nejde si takhle vybrat, ale ona na tom trvala. Tak jsem řekla, že teda partnerku. Hlavně proto, že si nenechám v tomhle věku už nic diktovat, že chci svůj vlastní život, a že chci bejt v klidu a nemít nervy a nekolabovat, což už se mi stalo dvakrát.“

Příklad 21 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Když umřela babička, tak mi máma dala na výběr: „Buď budeš heteračka, a ten byt po ní bude napsanej na tebe, nebo budeš homosexuál a táhni.“

Příklad 22 – citace z rozhovoru s respondentem:

„No my se zrovna s mámou hádali a ona, že má spoustu problémů a já jí řekl, že mám taky svoje problémy, který musím řešit

a ona „Jako jaký?“ No a tak jsem jí řekl, že mám kluka. No a ona to vzala dost špatně a hned začala s tím, že se můžu jít někam léčit. No a pak taky mi řekla, ať se jako zatím stáhnou, a že to není špatný být samotář, a tak. No, snažila se docela. No a mámin přítel to vlastně taky ví, a ten mi řek, že to přechodím. Což mi teda máma říkala taky, že to přejde, a že je to v pubertě normální. Oni si to myslí do teď. Já vlastně udělal chybu, že jsem jí nejdřív řekl, že jsem bisexuál, aby to jako pro ni nebyl takovej šok. A oni si teď myslí, že je to vlastně otázka volby.“

- Svěření se kamarádům v mladém věku v mnoha případech předchází svěření v rodině.

4.4 Shrnutí D - Řešení sexuální orientace po dobu studia (minulost i současnost):

- Míra svěřování se s vlastní sexualitou na střední škole je individuální a s homosexualitou nesouvisí.
- Jakmile respondent získá absolutní jistotu ve své sexuální orientaci, již ji před svým okolím netají (srovnání tabulek B a D).
- Homosexuálně orientovaný jedinec si váží přijetí vlastní sexuální orientace majoritní společností jak u spolužáků/spolužaček na střední škole, tak v rodině. Své pocity z přijetí označuje slovem „vděčnost“ (srovnání tabulek C a D).

Příklad 23 – citace z rozhovoru s respondentem:

„...No, nikdy nevíš, jak na to ty rodiče zareagují. Já znám kluky, který ty rodiče po tom, co jim to řekli, zavrhnou. To já měl v tomhle fakt štěstí na rodiče. Ted' s odstupem zjišťuju, jak moc to vzali v klidu, a jsem jim za to vděčněj, protože to pak toho člověka musí zákonitě ovlivnit.“

Příklad 24 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„...reagovala na to všema možnejma způsobama a opět řešila to, že nebude mít vnoučata a že se s tím nikdy nesmíří a trvalo to asi půl hodiny, ale bylo to strašně dlouhý a asi si i pobřečela a pořád říkala: „ale vždyť jsi chodila i s klukama“ a já na to: „ano, mami, já jsem s nima jenom chodila!“ Ale vzala to dobře. Chvilku to vstřebávala a já se u toho hrozně bála. Nejdýl mi trvalo sebrat tu odvahu, ale sebrala jsem ji a mamka teď je v pohodě a T. (o své partnerce) si oblíbila. A maj se rády. Za to jsem fakt ráda.“

4.5 Shrnutí E- Řešení sexuální orientace na pracovišti (minulost, současnost i budoucnost/předpoklad):

- V rámci souboru byla zaznamenána i výpověď respondentky, která se domnívá, že předešlé zaměstnání musela opustit kvůli své odlišné sexuální orientaci.

Příklad 25 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Pak se mi taky jednou stalo to, že mě z práce vyrazili, kvůli tomu, že jsem lesbička. Šéf mi jeden měsíc přidal a pochválil mě, a pak mě další měsíc viděl s partnerkou, jak jdeme po ulici a asi mu to seplo, pustil si pár záznamů z kamery...no, asi dvakrát tam za mnou partnerka byla, a to je jasný, že mi dala pusku ...no a on to viděl a holčina, která tam pracuje doted', mi pak potvrdila, že je to kvůli tomu.“

- Respondenti, kteří svoji sexuální orientaci nepřiznali na SŠ, se s ní svěřili svému okolí (VŠ či zaměstnání) v pozdějším věku (srovnání tabulek D a E) .

4.6 Shrnutí F - Zakotvenost v homosexuální komunitě:

- Respondentky vnímají návštěvy LGBT podniků kladně pouze do doby, než si najdou stálou partnerku.

Příklad 26 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Každá tu spí s každou. My jsme spolu rok a už nikam nechodíme, protože ono to nedělá dobrotu. Když to klope, tak proč riskovat? Ony (ostatní homosexuální dívky) chtějí taky bejt spokojený, ale tím, jak je nás málo, tak je to fakt problém. Ony by se snažily najít cestu k jedné z nás a to by asi nebylo dobrý a ony se budou snažit furt. Já manželce věřím a vím, že by mě nepodvedla, ale nevěřím jim. A jsou tady i holky, který nám dělají tu reputaci úplně šílenou a bohužel jsou nejvíc vidět.“

Příklad 27 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Myslím, že ty holky jsou rády, když si někoho najdou. To seš pak asi ráda, že z tý komunity vypadneš a snažíš se žít asi mimo ni. Představ si třeba, že je tady ve městě 10 holek, který spolu tráví čas. A pořád se snaží zjistit, jestli si třeba v tý skupině, jak je nás fakt málo, nikoho nenajdeš, a tak se to různě zkouší a je to pak děsně zamotaný. Ty ženský, jak to všechno tak prožívají, štěkaj se a pomlouvají. No, prostě myslím si, že seš ráda, že někoho máš a odpočneš si trochu od těch nervů pak. Takže než seš si tím jistá, tím vztahem jako, tak to asi chvílku testuješ krapet mimo tu komunitu.“

- Homosexuálně orientovaní jedinci popisují paradoxní „příživnictví heterosexuálů na homosexualitě.“

Příklad 28 – citace z rozhovoru s respondentkou:

Jednou za čas se to někde objeví. Ty holky, heteračky od pohledu, to už poznáš jak se tam svíjej. Vypadaj na 14 a kroutí se kolem sebe na parketu, jenom aby sbalily nějaký chlapy. Chlapy se z toho můžou zbláznit. To si občas říkám, jak je to uhozený. Většina lidí by nám nejradši dala nějaký prášky na uzdravení a pak vidíš, jak si na to sami hrajou, aby něčeho dosáhli.

Příklad 29 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Slyšel jsem o pojmu „napravovačka“, což je holka, která skutečně bere něčí homosexualitu jako výzvu a snaží se ho napravit, ale osobně jsem se s tím neseťkal.“

Příklad 30 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Nevím jestli to jde poznat vždycky (o homosexuální orientaci u dívek). Dřív asi jo, ale poslední dobou se to nějak rozmáhá, že jdou ty holky po městě a držej se za ruku a různě se tak jako mazlej a objímaj. No a pak je vidíš s klukem. Asi je to teď normální a těm klukům se to líbí žejo, to je jasný.“

4.7 Shrnutí G - zakotvenost v heterosexuální společnosti:

- Respondenti jsou pevně zakotveni v rámci společnosti, pěstují různé zájmové činnosti, v jejichž průběhu přijdou do styku s mnoha lidmi.
- Respondenti mají dostatek přátel i na svých pracovištích, dále přetrvávají vazby na přátele z dětství a mládí.
- U respondentů je zřejmá absence jakéhokoliv zaujetí sportem, naopak respondentky mají tendenci inklinovat k silovějším kolektivním sportům.

- Žádný z respondentů se nesetkal kvůli své odlišné sexuální orientaci s jakoukoliv negativní reakcí na úřadech.

Příklad 31 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„No svým způsobem mi vadí, ale tak to snad příští rok už změní, že když se prostě registruješ, tak máš pak v papírech napsaný : „REGISTROVANÁ“ a ne „VDANÁ“. To by mi třeba vadilo, svým způsobem tě to diskriminuje. Už se tím prostě podepisuješ. No a pak tě zastaví nějaký policajt a bude to vůl a nic mu do toho není. Nebo kdekoliv...to je prostě osobní věc a pořád tady ta společnost s tím může mít problém. Ale že by se mi stalo, že jdu třeba na úřad nebo na poštu a paní za okýnkem vykoukne vidí mě a rovnou křičí: „Lesby na konec fronty!“, tak to fakt ne (smích).“

4.8 Shrnutí H - rodinné vztahy v současnosti:

- Jakmile jednou respondent /respondentka v rodině svoji orientaci přizná, v různých rodinách je tato skutečnost přijímána na různých úrovních, a to od úplného pochopení přes tichý nesouhlas až k hlasitému odmítání.

Příklad 32 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Jenom co se týká mě (o homosexualitě obecně), tak je to hrozně špatně. Spíš ty pocity, který nejdou ani vyjádřit. Pominu-li třeba ten ručník (viz Příklad 20), tak se třeba chovám jinak, nebo třeba mám pupínek a máma mi řekne „To je z nekvalitního sexu, toho ptáka potřebuješ.“

- Respondenti, jejichž rodina se odmítá smířit s homosexuální orientací svého potomka, nebo se jim respondent ze strachu

ani nesvěřil, pocházejí z takových rodin, které mají konzervativní až nesnášenlivá stanoviska vůči homosexuálně orientované menšině, a všichni jsou jedináčci.

- Přijetí širokou rodinou se neliší od přijetí v úzké rodině, mnohdy je širší rodina chápavější.

Příklad 33 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Zbytek rodiny? No, ti to asi věděli dřív než naši, ale ti se spíš asi dovtípili, protože si nevybavuju, že bych jim to říkal. No, a ti to berou úplně v klidu. Ani si neuvědomuju, že by se nad tím někdo z nich třeba na rodinných akcích, takhle když jsme někde s přítelem, pozastavoval nebo ptal.“

Příklad 34 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Třeba u nás to asi první věděla teta, ale to vím až teď zpětně. Tej to prej došlo, protože má nějakou kamarádku lesbičku a říkala, že jsme si podobný – jako v chování. No a ta s tím nikdy problém neměla. Možná mě má radši, ale to fakt nevím, jestli je to tou orientací.“

4.9 Shrnutí I - Intimita a projevy citů na veřejnosti:

- Respondenti/respondentky popisují negativní zkušenosti s heterosexuálními muži, kteří menšinovou orientaci žen nechápou a zcela neadekvátně vyhodnocují.

Příklad 35 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„No a pak nastávají takový situace, že když chlapi vidí dvě lesbičky, tak mají pocit, že jsou tam nějakým způsobem potřebný. Potom jako otravujou a nabízejí ti trojku nebo začnou mít blbý kecý, to slyšíš od těch kamarádů, který se vyptávají „jak prostě jako fun-

gujete?“ většinou se ptají na tu sexuální stránku. Lidi si nepředstavují nějaký souznění duší. Bytostně mi vadí jejich představa toho nedostatečného sexu... Oni si to představují jako něco méněcenného a přitom to jsou většinou takový individua, který podle mě nikdy v životě nic takového nezažijou a myslím, že s jejich možnostmi ani zažít nemůžou, pokud se takhle projeví. Pro mě je to plnohodnotnej zážitek, něco niternějšího. Vadí mi postoj některých lidí, že potřebuješ k sexu penis. Můj nejhorší sex s holkou byl pořád lepší, než nejlepší sex s chlapem. Pokud to nebudeš cejtit, tak se tam ten chlap může snažit jak chce.“

Příklad 36 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Někde jsme byly a tancovaly jsme spolu a já nemám problém a nestydím se a lidi jsou mi úplně ukradený a tak když jí chci dát pusku, tak jí dam pusku, a pak jsme šly k baru a chlap: „...jé, vy jste lesby a to je bomba a já bych vás chtěl spolu vidět,“ a to je šílený, kolik chlapů je schopnejch ti zaplatit a dělat z tebe kurvu, aby se mohli koukat na to, jak my dvě to spolu děláme. Fakt spousta chlapů, i v práci, nevím jestli si ze mě dělaj srandu nebo nedělaj. Lesbický porno je umělý, to jsou samý heteračky, co ti budu povídat, ale oni opravdu jsou schopný čehokoliv, jenom aby to viděli naživo, nebo se pokud možno přidat. Často říkám: „Jak se chceš jako přidat? Já jsem ráda, že tě vidím oblečenýho!“ Ne, ne, ...pánové, to jsou hrozně primitivní tvorové. Tím je samozřejmě neodsuzuju. Ne, že bych nenáviděla chlapy. Tak to není. Je mi to úplně jedno, ale tohle mi opravdu vadí. Prostě ten jejich pocit, ta ješitnost, že žádná ženská není natolik lesba, aby si nedala říct s chlapem. To si myslej a říkaj to často...naposled mi chlap řekl: „počkej, já kdybych ti ho tam vrazil...to bude lepší, než od tý tvojí.“ A z toho je mi, s promínutím, na blití.“

Příklad 37 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„My když vlastně ty chlapy známe a vidíme trochu jinýma očima a z jiného pohledu, tak musím říct, že to je teda fakt strašný. Chování, a tak... To tak dva z padesáti se dají ještě nějak skousnout... No, fakt je to strašný – nemáte to jednoduchý“ (myšleno zde: vy, heterosexuální ženy, následuje smích).

Příklad 38 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Nebo ty pitomý řeči chlapů... to posloucháš furt: „Hele, kočko a co takhle, kdybych se k vám přidal?“ (snaha o mužskou intonaci). No, a mnohem šílenější věci, to ti snad ani říkat nebudu. To je tak děsný, že nevím, jestli by na to u tebe na škole dali“ (smích).

Příklad 39 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Z pohledu heterosexuálního chlapa je to asi hodně vzrušující. Třeba v práci se o tom jednou za čas kluci baví: „Ježíš, dvě ženský v posteli, to je něco tak vzrušujícího... to je fakt něco, tam bych chtěl bejt!“ a já jim vždycky říkám, že to jsou lesbičky, a že by je tam určitě nechtěly, ale oni to asi moc nevnímaj. Málokdy vidíš dva heterosexuály, jak si hrajou na homosexuály. To spíš ty holky, protože ví, že to chlapy rajcuje.“

- Způsoby projevů intimity před rodinou souvisí s mírou přijetí odlišné sexuální orientace rodinou.
- Homosexuálně orientovaní jedinci by se na veřejnosti projevovat chtěli, zatím však v jejich vnímání převládá mnoho negativních pocitů, kvůli kterým se toho raději zdrží. Tyto pocity pramení ze strachu před reakcí okolí (odsouzení, pohrdání, násilí).

Příklad 40 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„No a pak takový to fungování ve společnosti: nějakým způsobem to pořád není a myslím si, že nikdy nebude standardizovaný, jako že si tady můžu jít s holkou po městě aniž by to někomu nepřípadalo nenormální. Společnost tady na to není připravená, nejsme tady někde v New Yorku, aby to lidi brali normálně. Je dost těžký si věřit a tady tohle dělat a chovat se jako heterosexuální pár i na veřejnosti a potom se ti může stát, že se to někomu nebude líbit.“

Příklad 41 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Jestli půjdeš po městě a chytneš se za ruku, nebo dáš holce pusku a už prostě... Jsou lidi, který to pochopí a prostě půjdou dál, a jsou lidi, který to nepochopí a nedokážou to skousnout a prostě vidíš, jak se dívají. Nemůžeš dát najevo, že jsi takhle otevřená. Prostě to musíš skrejvat. Některý lidi sklopí oči, je jim to blbý se na nás koukat. Takovej ten pohled jako když potkáš člověka s nějakou anomálií nebo hendikepou – prostě nechceš civět. Tak to z nich občas taky cítím. Mě mrzí, že jsou lidi takoví. To nejde, takhle to veřejně přiznat, jdeš po městě a nemůžeš se chytnout za ruku, protože někdo by na tebe koukal. Lidi ještě nějak fungují a neuznávají to. Nerada bych tam vyhledávala problémy, který tam nejsou. Já to asi tak vnímám a nedokážu odhadnout, do jaký míry to tak opravdu je. Možná, že když chlapi vidí dvě holky, tak jim to ani tak nepřijde tak divný, jako když vidí dva kluky. Myslím, že kluci to mají v tomhle ještě těžší.“

Příklad 42 – citace z rozhovoru s respondentem:

„No, něco málo ano, ale jinak ve městě, ve kterým žiju, tak to ne. Jako provokovat zbytečně nebo se vystavovat – to ne. V Praze by mi to asi nevadilo – je to větší město, tolerantnější, lidi jsou tam

jiný. Když jedu do Mnichova, tak ač je to veliký město, tak v centru to lidi hodně řeší. Je pravda, že jsem i tady v Budějovicích viděl nějaký odvážlivce na Lannovce se líbat. A je fakt, že já jako gay jsem čuměl víc, než ty heterosexuálové. Těm to bylo spíš jedno.“

Příklad 43 – citace z rozhovoru s respondentem:

„No, jsou ty tendence to udělat, ale lidi jsou ještě natolik netolerantní, že by to asi ještě nebrali. Dvě holky a dva kluci – velkej rozdíl, hodně velkej rozdíl. Holky se berou spíš než kluci. V Praze je to normální, u nás na vesnici je to normální nebo jako já to tam dělám, že se třeba chytne za ruce, nebo si dáme pusu. A tady v Budějovicích? Jako dovolím si to, ale je v tom taková ta zdrženlivost. Jako samozřejmě rád bych se vodil se svým přítelem za ruku a dával si pusu kdy chci, aniž by na mě někdo pokřikoval, nebo aby si na nás lidi ukazovali. To už se mi párkrát potvrdilo a už to radši nedělám – není proč. Ten pocit, že je ti u toho dobře, s tou nervozitou mizí.“

Příklad 44 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Nemám s tím problém v cizím městě, obzvlášť v zahraničí. Čím víc na západ, tím jsou tam k tomu lidi tolerantnější a jsou na to víc zvyklí. Tady v Budějovicích ne, tady jsou ty lidi jalový. V Praze bych to asi taky klidně dělal. Obzvlášť když pracuju tam kde pracuju. Já se s těma zákazníkama potkávám, jak je jich tady málo v Budějovicích. Ne že by se mi to někdy potvrdilo, spíš mám vštípený to, že to není dobrý na veřejnosti. Spíš mám takovej nějakýj předsudek.“

Příklad 45 – citace z rozhovoru s respondentem:

„No, mrzí mě na partnerovi, že je strašně stydlivej. Já bych se rád s ním vodil za ruku a nebo bysme si dali pusu. On se bojí

kolikrát i v noci ve městě dát mi pusy. Je hrozně stydlivej. Mě tohle mrzí, já bych chtěl, aby to bylo vidět. Potřeboval bych to. Venku se vlastně chováme jako kamarádi a to se mi nelíbí. No, on se i bojí, že ho za to lidi zmlátěj. No nevím, já mu vždycky říkám, že jsem snad silnej, a že kdyby něco, tak bych je přepral. Hlavně to je v noci někde, kde je milion lidí a mladých a myslím, že by nic neudělali, že by se maximálně tak zasmáli, ale to je všechno, co můžou udělat a je to jejich věc. Mě to nijak nepoškodí, když se nám budou smát.“

Příklad 46 – citace z rozhovoru s respondentem:

„No, jak kde, třeba když jdeme večer a nikdo tam není, tak se chytne ale... Přítel má strach, to mně by to třeba nevadilo, ale on se bojí, asi napadení nebo je mu to možná nepříjemný. Je to jako divný, jak se všichni otáčejí nebo jak všichni koukají. Přijde mi, že ty lidi jsou víc vystresovaný z toho, jestli teda mají koukat nebo ne. Víc než my. Je to něco jiného, no.“

4.10 Shrnutí J - ekonomická situace a závislost:

- Respondenti se nedomnívají, že ekonomická situace souvisí se sexuální orientací.
- Jedna z respondentek tají sexuální orientaci na pracovišti z důvodu možných negativních vztahů mezi kolektivem, jedna z respondentek tají sexuální orientaci před svými zákazníky, stejný důvod uvedla jedna z respondentek o své partnerce, která nebyla součástí výzkumu.

Příklad 47 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Občas mi vadí, když to o mé partnerce (pracuje v oblasti služeb) některý lidi vědí, že je lesbička. Občas má klientelu, u který

neví, jestli by to pochopili, a tak to prostě neříká. Je nepříjemný sedět tam v křesle a poslouchat, jak se ty lidi ptaj: „a co vy, už máte nějakýho přítele?“ A ona řekne: „ne, nemám“ nebo „jo, je dobrej, pracuje, atd.“ Tak jsem asi Karel. Já to chápu! Ona by o ty lidi mohla přijít a peníze jsou teď fakt dobrý. A já vím, že mě miluje, a že mě chytne za ruku, ale je to prostě občas těžký, to omezení. Některý lidi jsou prostě hloupí a sto let za opicema.“

- Respondent vyhodnotil jako výhodné oznámit matce sexuální orientaci před dosažením zletilosti jako pojistku před ekonomicky nevýhodnou situací v případě nepřijetí sexuální orientace.

Příklad 48 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Ono je možná dobře, že to ví teď, dokud se vlastně o mě musí starat. Možná, že kdybych to řekl někdy po škole nebo až v těch osmnácti, že by to bylo horší. Teď se tak nějak snaží to skousnout.“

4.11 Shrnutí K - děti a rodičovské pudy:

- Homosexuálně orientovaní jedinci by děti chtěli. V České republice však vnímají pořízení dítěte jako velmi složité.

Příklad 49 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„No u nás to je trošku jednodušší. U kluků je to těžký. Manželce je 30 a mně 23 a tak „je na radě“ a biologický hodiny tikaj, protože ženská, i když je lesba, tak je to furt ženská. Už jsme našli klučinu, kterej má pět dětí, takže plodnej je (smích). No, tam byla domluva jasná – seděli jsme na gauči a popíjeli jsme a naše společná kamarádka řekla: „No, prosím tě, na rovinu. Tady holky chtějí miminko a potřebují už jen sperma. On chudák začal lapat po de-“

chu. No, a já na to: „žádněj styk, do kelímku půjdeš,“ a on se začal smát a pak řekl, že to promyslí a že nám dá vědět a pak se domluvil se ženou a souhlasili oba a on řekl, že půjde nejdřív na testy, abychom měly jistotu, že bude zdravý to miminko, za to jsem ráda. No a aplikace? Nechá nám kelímek v koupelně a aplikace stříkačkou a pak nohy nahoru. Ono to ani jinak nejde, my na to nemáme nárok. Matce samoživitelce to udělají, ale když tam přijdeme my, tak nám to neudělají, protože jsme registrovaný a tak máme zákaz. My jsme si tou registrací zavřely dveře. To mi hodně vadí. Když může holka vychovávat dítě jen se svojí matkou, tak ho vlastně taky vychovávají dvě ženský. V čem je to jiný? Proč to nejde u nás? Vždycky mi napadá, o co jsme jako horší? Ano, povolí nám osvojení a pěstounství, ale jak dlouho to bude trvat a jaký dítě dostaneme? Myslím, že je to taky nereálný – nedali by nám dítě. Zdravý dítě je boží dar, ale stejně chceš svoje. My s manželkou budeme to dítě vychovávat jak nejlíp budeme moct. Když to vidím, jak někde děti vyrůstají a jsou rády, že mají vůbec svoji postel. Naše republika má nejvíc dětí v dětskejch domovech, a proč? Jsou tu díry v zákonech a asi se o to nikdo nestará. Černej obchod s dětma bude stejně fungovat dál. Je naivní si myslet, že to přísnějma pravidlami u adopcí něčemu pomůže. A ty děcka rostou a čím jsou starší, tím maj menší šanci na nějakěj normální vývoj. Znáš dva kluky (myšleno zde: gaye) a oni mají takový hnízdečko. No, heleď, ti kluci už jsou spolu asi deset let a pro dítě by měli takový zázemí a lásky, ale prostě ho nedostanou.“

Příklad 50 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„No, já jsem měla takový období, kdy jsem neměla nikoho a jsem si jako řekla, že děcko ANO. Mně to teda nedělá problém se vyspat s chlapem, asi nejsem úplně čistokrevná. Přítelkyně to nechápe (smích). Bylo období, kdy jsem měla takovýho jako „přítele“. Říkala jsem si, že

k tomu děcku by byl ideální a chtěla jsem to dítě klidně i třeba sama. Ten chlap pro mě nemá moc smysl, jako ve vztahu. Prostě jsem měla období, kdy jsem tu svoji lásku chtěla někomu dát, jako tomu dítěti, ale pak proběhly ty terapie, jak já jsem tomu říkala (mluví o sexu se zmiňovaným partnerem) ...no nějak se to prostě nepovedlo. A pak jsem si někoho našla a už to bylo jinde. Myslím, že kdybys chtěla, tak v dnešní době určitě někoho najdeš, kdo by byl ochotnej. Konec konců ani nic jiného nejde, ne? Jakože umělý oplodnění se homosexuálům nepovoluje. Moje přítelkyně je právě taková čistokrevná a toho chlapa by k sobě prostě nepustila. Samozřejmě, mně by to asi taky vadilo, ale já jsem třeba pro to dítě ochotná skousnout třeba troječku. No, kvůli tomu děcku jo, ...musíš asi furt myslet na to, proč to děláš, žádnou rozkoš v tom prostě nehledej (ironický smích). Slyšela jsem, že ženský jezděj do Tunisu, aby jim to udělali tam, jakože tam vnímají ženský z Evropy tak nějak jako prostitutky. Já bych si to ale nelajzla. Kvůli nemocím a tak. To bych řešila v první řadě, jestli je zdravěj! Myslím si, že všechno se dá podplatit, a tady v Čechách? Myslím, že jde jen o to, najít správnýho doktora...

No, a ta výchova toho dítěte. Někdo má třeba pocit, že tam má bejt ten mužskej vzor. Ale já si nejsem jistá, jestli je to nutný. Určitě tam nějaký ovlivnění bude, ale tak to je prostě tím, že to je jiný (výchova lesbickým párem). Nemyslím ale, že horší. Máš normální klasický celistvý rodiny a ani u nich to prostě z nějakýho důvodu nefunguje. Chlap tam třeba chlastá a může bejt stokrát chlap, ale k ničemu to není, a co je to potom za vzor? To je podle mě dost sporný.“

Příklad 51 – citace z rozhovoru s respondentkou:

„Podle mě, když dvě ženský spolu vychovávají ty děti, tak je to problém. Já mám teď nějakej blok, jakože když si je představím ty holky vedle sebe a s tím děckem, tak na jednu stranu je to krásný

a na druhou stranu je to strašný...nějak si to neumím představit... No a pak když přijde to děcko do školky a oni se ho zeptají „ ty máš jako maminky lesby, jo?“ no a už v tenhle okamžik bude to dítě poznamenaný. Druhá stránka je normální heterosexuální partnerství a cokoliv – funguje jim to nebo nefunguje – pokud mají to dítě rádi a myslí na jeho dobro, tak je to jednoduchý. Myslím si, že je to jedno, kdo s kým. Jestli dvě ženský nebo dva chlapi. Pokud ty dva budou rozumný a pokud to tomu malýmu správně vysvětlí v nějakým rozumným věku, tak to tak těžký to dítě mít nebude. Co se týče přenosu homosexuality na dítě, tak si myslím, že je to blbost.“

Příklad 52 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Když jsem byl mladej, tak jsem to neřešil, ale co je mi teď kolem tý třicítky, tak to řeším, a bohužel... No, my máme třeba výhodu s partnerem, že máme poručnictví nad dvěma dětma. Tchýně se o ně stará a tak to asi stačí. Je jich dost, když třeba u nás pár dní jsou. Když je tchýně nemocná nebo je někam bereme, protože ona už taky nemůže, tak je to fajn. Takže hlídáme a i tak je to dost starostí. Furt je to ale jenom péče, nejsou moje. Že bych si jako adoptoval malý batole a vychovával ho, tak to si myslím, že na to ta společnost ještě není připravená. I právně je to špatně řešený.“

Příklad 53 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Děti bych samozřejmě chtěl mít. Měl jsem občas i nabídku od slečny, že by se mnou chtěla dítě, ale to bylo o tom, že by pak těhotenství, porod a výchova šla úplně mimo mě. Takže bych byl jenom ten dárce spermatu. A to prostě nechci. Chtěl bych svoje děti. Někde je ta tolerance, že těm homosexuálním párům tu adopci umožní, ale tady ne. Nechápu, proč stát neumožní adopci třeba malýho Roma, dítěte z děcáku, který nikdo nechce. To je prostě těžký.“

Příklad 54 – citace z rozhovoru s respondentem:

„Nad dětma s přítelem přemejšlíme. Pokud spolu vydržíme delší dobu, tak bych děti chtěl. Já byl vždycky takovej rodinnej typ. Někde se dá domluvit s lesbičkama, který děti chtějí taky. Ony by otěhotněly a pak by si jedno dítě nechaly a jedno by nám daly. I takové páry se dají najít. My jsme i s přítelem přemýšleli, že bychom se třeba mohli odstěhovat do Švédska nebo do Španělska, kde ty adopce už povolili. No, v Čechách je důležitý mít peníze, máš-li peníze, tak si dítě seženeš.“

Příklad 55 – citace z rozhovoru s respondentem:

„S přítelem čekáme až otěhotním (smích). No jasně, že bych chtěl děti. Já jsem vlastně jedinej, kdo pokračuje v rodu. Se mnou ten rod končí. To mě mrzí, ale tak co mám dělat. jako chtěl bych mít, ale nevím, jestli jsem toho schopnej, mít s holkou dítě. jako myslím toho aktu – jako do zkumavky, to už není vono, že už je v tom cizí vina. No já to asi blbě popisuju, ale chtěl bych, aby to bylo moje jako opravdově, jako přímou cestou, a to asi nedokážu. Jako aby to bylo přes nějakou pipetu, tak to je divný. Sázím na to, že až budu starší, budu silnější, schopnější a mužnější a zavelím a prostě to s tou holkou budu schopněm zvládnout, ale nevím, no. Chtěl bych dítě. Abychom ho jako měli s přítelem, ale aby bylo moje. Mamka řekla, že kdybych byl gay, tak by určitě dítě chtěla adoptovat. Ta je prostě rozhodnutá, že dítě bude.“

Příklad 56 – citace z rozhovoru s respondentem:

„No, my jsme takhle šli někam s přítelem a viděli jsme takovýho zrzavýho chlapečka a tak jsme si říkali, jak bude asi vypadat naše dítě, a pak nám to najednou došlo a bylo nám z toho chvíli smutno. Ale plánujem dítě – určitě. My ani nechceme zůstat v Český

republice. Plánujem Anglii a adopci. No, snad se to už povede. Sice je těžký uvědomit si, že to dítě nebude úplně moje, ale to už je tak daný. Bylo by divný, kdyby bylo jen toho jednoho a toho druhého ne. U tý adopce je to alespoň vyrovnaný.“

4.12 Shrnutí L - extrémně vnímané situace:

- Z rozhovorů vyplynulo, že respondenti/respondentky nevnímají minulé a již odžitě situace jako extrémní. Zpětně takto těžké okamžiky ve svém životě nepojmenovávají a své obavy směřují víceméně do budoucnosti.
- Jako extrémně vnímané situace jsou označovány ty, které se dotýkají blízkých. Respondenti mají/měli strach z odsouzení, zatracení a přerušení vztahů s rodinou.
- Žádný z respondentů nevnímá extrémní odsouzení většinovou společností v rámci jakékoliv veřejné platformy.
- Pokud vnímají absenci právních předpisů, zmiňují respondenti/respondentky především absenci předpisů umožňující přístup k adopci a umělému oplodnění, požadují zrovnoprávnění s heterosexuální většinou. Zajímavá je zmínka o nedokonalém chránění osobních údajů, kterým jistě sexuální orientace je. Chybou je, že sexuální orientace se dá vyčíst v případě registrovaného partnerství z osobních dokladů.

Tabulka 1. Shrnutí odpovědí a formulace fenoménů

	Co je náročné na tom mít homosexuální orientaci
Rozh. 1	najít kvalitní partnerku v menšinové homosexuální společnosti, mít děti, právní ošetření výchovy, zprostředkování otěhotnění
Rozh. 2	postoj společnosti ji trápí – především kvůli dítěti, které bude chtít vychovávat se svou partnerkou – bojí se o ně; (klišé, která někteří lidé mají v hlavě...)
Rozh. 3	postoj společnosti k homosexualitě obecně, nezáměr měnit situaci v ČR a neschopnost politiků; děti a vše co je spojeno s jejich výchovou
Rozh. 4	najít partnera – nedostatek potencionálních partnerů; děti – adopce, hledání vhodného dárce spermatu; nemožnost umělého oplodnění; pocit, že nemůže společnosti přiznat, že je homosexuální;
Rozh. 5	konzervativní přístup rodičů a s ním spojené psychické potíže, veřejné mínění o homosexualitě obecně, nedostatečné právní ošetření
Rozh. 6	sdělení rodině, nutnost skrývání na veřejnosti
Rozh. 7	„jsme menšina žijící ve většině, pro kterou jsme jiní a divní; společnost není připravena na výchovu dětí homosexuálními páry a nevytváří pro ni ani podmínky; existence gayů a lesbiček, kteří orientaci tají, protože si nedokáží představit odhalení
Rozh. 8	„člověk se nemůže projevit“ – netolerance společnosti; děti – problémy s adopcí v ČR, což nechápe
Rozh. 9	sdělení rodičům, nepřípravenost společnosti

Rozh. 10	přístup veřejnosti k homosexuálům, rád by se choval svobodně, sdělení rodičům, děti – neřešitelnost situace
Rozh. 11	je náročné najít v homosexuální komunitě kvalitního partnera pro život, do 30 let vnímal svou SO jako velký problém, po sdělení všem lidem a po jejich reakci již problém nemá, vadí mu jen, že ve společnosti se na homosexualitu hledí jako na výmysl
Rozh. 12	sdělení matce, nepřipravenost společnosti, náročnost se založením rodiny (dětí)

Zdroj: vlastní výzkum

5 Diskuse

5.1 Interpretace výsledků

Touha rodičů respondentů po vnoučatech není závislá na počtu sourozenců. Rodiče litují, že respondent nebude mít vlastní potomky, i v případě, že homosexuálně orientovaný respondent není jediným potomkem svých rodičů.

Podle mého názoru může toto tvrzení znamenat, že zmiňovaní rodiče patří k té části populace, která nepřipouští, že by homosexuálně orientovaní jedinci mohli mít děti. Z počátku neuvažují ani nad formami pořízení dítěte a to ani v případě, že je to v jejich zájmu. Otázkou je, co vnímají rodiče jako primární překážku pro pořízení dětí svými potomky. Pokud má žena funkční vajíčka a muž funkční spermie, není v dnešní medicínsky pokročilé společnosti za splnění nezbytných podmínek pořízení potomka nemožné. Je možné, že vidí překážku pouze v oblasti právní. Několik respondentů však zmínilo, že nezákonnost činu by je v případě založení rodiny od korupce neodradila. Rodičům homosexuálně orientovaných mužů a žen může ležet na srdci řídký výskyt homosexuálních párů vychovávajících potomka ve společnosti a předvídané potíže s jevem související. Dle Weikertové za předpokladu, že mají s dětmi zdravý vztah, jsou rodiče pro své děti vzorem (61). Respondenty byl bezproblémový vztah vždy s alespoň jedním z rodičů popisován. Zaujme-li rodič lítostivé stanovisko, může homosexuální syn či dcera o sobě začít pochybovat jako o dobrém rodiči. Právě kritika a pochybování rodičů o dítěti je dle Weikertové nejsilnějším zdrojem pochybování o sobě sama (61).

Z odpovědí respondentů je zřejmé, že někteří rodiče věří, že se jejich potomek z homosexuality uzdraví, nebo že z ní vy-

roste. Rodiče svým homosexuálním dětem dávají ultimáta, ať již otevřeně, nebo náznakem. Jakmile jednou respondent či respondentka v rodině svoji orientaci přizná, v rodinách je tato skutečnost přijímána na různých úrovních, a to od úplného pochopení přes tichý nesouhlas až k hlasitému odmítání.

Podle mého názoru posíláním potomka na léčbu, či tvrzením, že jde pouze o běžné vývojové stadium, ze kterého vyroste, dávají svému potomkovi rodiče jasně najevo, že homosexualita není v pořádku a především, že je vůlí či léčbou změnitelná. Stejně poselství si syn či dcera odnáší i z důrazného požadavku změnění orientace výhrůžkou či jednáním. Musím zde přiznat, že mě výpovědi některých respondentů a respondentek velmi překvapily. Na dětství a vztah s rodiči bylo vesměs nahlíženo jako na období bezproblémové či kladné (viz Tabulka A, Rodinné poměry respondent/respondentky). Popisované situace související s přiznáním příslušnosti k homosexuálně orientované menšině (viz kapitola Výsledky, Shrnutí C – Oznámení sexuální orientace v rodině) byly z mého současného subjektivního pohledu ze strany rodičů vyhocené. Pokud zde mohu chování respondentů/respondentek při popisování těchto situací subjektivně zhodnotit, působili na mě všichni kultivovaně, otevřeně a v danou chvíli vyrovnaně. Janošová mimo jiné zmiňuje specifický odstup a delší prostor pro přemýšlení, k němuž zjištění menšinové orientace vede (25). Domnívám se, že příslušnost k této menšině a nutnost překonání překážek ve většinové společnosti pěstuje v homosexuálně orientovaných jedincích vyšší míru tolerance k negativnímu chování. Je možné, že právě tento faktor hraje roli v odlišném vnímání chování, které by dle mého názoru mnozí heterosexuální jedinci prožívali fatálněji. **Jako extrémně vnímané situace jsou označovány ty, které se dotýkají blízkých. Respondenti/respondentky mají/měli strach z odsouzení, zatra-**

cení a přerušení vztahů s rodinou. Ze strany respondentů/respondentek jsou vztahy s rodiči popisovány kladně až do doby, než se odhodlali ke sdělení své homosexuální orientace. V celém souboru dvanácti dotazovaných se objevila jediná respondentka, která neměla s reakcí rodičů spojený nepříjemný zážitek. Také byla jediná, která se samotného sdělení nebála. U ostatních rodičů respondentů se v reakci na sdělení objevila lítost, odsouzení/opovržení, vydírání/vyhrožování, vztek, obviňování a jiné formy manipulace. Domnívám se, že bod, který dělí milujícího rodiče od milujícího rodiče „s podmínkou“ je neschopnost fungovat byť jen teoreticky za hranicemi normality. Výchova rodičů dnešních respondentů/respondentek předcházela roku 1989. Postoje prarodičů respondentů byly formovány reálným socialismem, tedy dobou, kdy byla homosexualita úchylnou, nakažlivou nemocí a trestným činem, o němž se nemluvilo. V reálném socialismu nebylo běžné vybočovat z normality společnosti. Naše společnost má potřebu porovnávání a zařazování jevů a chování do škatulek. Základní rodina je instituce, ve které vždy figuruje muž, žena a dítě. Respondenti/respondentky používali výrazy „založení rodiny“ či „vytvoření domova“ pro výkres budoucnosti zcela běžně. Z českých autorů, kteří popisují rodinu, a připouštějí, že by mohlo jít o homosexuálně orientovaný pár s dítětem, můžeme jmenovat Matouška, Sobotkovou, Janošovou. Právě Sobotková upozorňuje, že většina dostupných zahraničních výzkumů popírá, že by výchova homosexuálním párem měla nějak negativně ovlivnit vývoj dítěte (61, 46, 25). **Homosexuálně orientovaní jedinci by děti chtěli. V České republice však vnímají pořízení dítěte jako velmi složité.** Homosexuální páry se evidentně chtějí angažovat ve smyslu založení vlastní rodiny. Obavy oponující odborné i laické veřejnosti, které jsou s takovou výchovou spojené, se obvykle týkají psychického zdraví dítěte po

zjištění odlišnosti rodičů a následování vzoru homosexuální orientace (46). Z mého pohledu je důležité si uvědomit, že i většina homosexuálně orientovaných jedinců byla vychována heterosexuálními rodiči. Pochybuji o skrytém či přiznaném úmyslu jakkoliv orientovaných rodičů předávat vzor sexuální orientace. Myslím si, že dobrý rodič se snaží předat zejména obraz fungující rodiny, dobrého chování a vnímání reality. Jako nejpodstatnější právní úpravu, která by umožnila důstojnou variantu řešení výchovy dětí homosexuálními páry, shledávám umožnění adopce jednotlivcem bez ohledu na statut registrovaného partnerství a současně umožnění umělého oplodnění samotné ženy anonymním dárcem za úhradu. Přiznám se, že rozpaky vůči výše zmíněným opatřením jsou z mého pohledu jen stěží pochopitelné. Adekvátnější nežli vzdor vůči tomuto společenskému jevu je potřeba přípravy společnosti na tento jev. Jedním z bodů této přípravy by mohlo být vynětí stavu z občanského průkazu. Předložení občanského průkazu si mohou vyžádat pouze veřejní činitelé definovaní zákonem a v přímo vymezených situacích. V žádné z těchto situací nepotřebuje žádný z veřejných činitelů znát stav osoby již vyzve k legitimizaci. Jsem přesvědčena, že vnímání rodin homosexuálních párů v rámci normality je otázkou budoucnosti.

Homosexuálně orientované ženy nechtějí být označovány jako „lesba“ či „lesbička“. S výrazem nejsou spokojené a mají potřebu na tuto nelibost upozornit.

Pravdou je, že ani mně nebylo příjemné před respondentkami slova „lesba“ a „lesbička“ používat a to ještě před okamžikem, kdy mi v rozhovoru sdělily, že se jim takové označení nelíbí. Respondenti se nevyjádřili k žádnému z možných pojmenování. Slovy, které Zvěřina označuje jako nadávky „buzerant“ či „teplouš“ se dle některých respondentů a respondentek homosexuálové mezi sebou mohou častovat „v legraci“.

Respondenti/respondentky vyjadřují naštvanost a křivdu z toho, že se zrovna jim odlišná sexuální orientace přihodila bez jejich zavinění.

Jak respondenti/respondentky uvádějí, nemohou svou orientaci ovlivnit. Pokud by si mohli orientaci zvolit, raději by, dle jejich tvrzení, patřili k heterosexuální většině, která se nemusí každodenně obhajovat. Dle výzkumu Talandové (1997) vyjádřilo vnitřní nespokojenost s menšinovou orientací 24 % dotázaných lesbických žen. Tyto ženy by svou orientaci změnilly, pokud by to bylo hypoteticky možné (25). Vnitřní nespokojenost s orientací se ve výzkumné části této diplomové práce objevuje i u mužů, které výše zmiňovaný výzkum Talandové nezahrnuje. U homosexuálů a lesbiček je tedy reálný pocit, že jsou společnostmi různými formami trestání zastav, který si sami nezpůsobili a který nemohou ovlivnit.

Respondenti a respondentky svou orientaci začali řešit před ukončením povinné školní docházky. První uvědomění si orientace přichází v raném období dospívání a s jeho ukončením respondenti/respondentky docházejí k sebepoznání, které již dle jejich názoru nelze měnit.

Jednotlivé části této teze jsou podporovány mnoha odborníky. Jak uvádí Vigué, před vstupem do puberty by měly být děti svými rodiči poučeni o sexualitě a otázkách s ní souvisejících. Rodiče by měli odhadnout vhodný čas. Nedoporučuje se čekat, až se zeptá dítě samo. Nechat děti, aby se o sexualitě informovaly samy, je velká nezodpovědnost. Mezi témata, která je nutné dítěti osvětlit, patří i homosexualita (60). Žádný/á z dotazovaných nezmínil/a, že by svými rodiči o homosexualitě před nástupem do puberty či přímo v tomto období byl/a informována. Mnozí rodiče, jak vyplývá z rozhovorů (viz příklady 19, 22), nechtěli se svými dětmi na toto téma hovořit ani po sdělení menšinové orientace. Domnívám se,

že především to je důvodem pro zavedení absolutní informovanosti dětí v tomto věku prostřednictvím sexuální výchovy na základní škole. Pro neexistenci společných instrukcí, dle kterých pedagogové na základních školách vyučují, jsou z mého pohledu žáci/žačky opět odkázáni na náhodu v podobě libovolného postoje a formy sdělení kantorem, stejně tak jako na individualitu prostředí, z něhož pocházejí. Nemyslím si, že je v silách jakkoliv početné skupiny věhlasných odborníků zavděčit se příručkou pro výuku sexuální výchovy všem rodičům (diskutováno v kapitole **1.3.1 Mýty a předsudky o homosexualitě**). V této citlivé a v případě zanedbání mnohdy fatální oblasti, jakou rozvoj sexuální identity jedince jistě je (61), je nezbytné nenechávat rozsah informovanosti na rodičích a sociálním zázemí dospívajícího. Jistě nenajdeme ideálnější instituce než je škola, skýtající takové možnosti v preventivním sociálně patologickém působení. Vedení škol by mělo pro tuto činnost volit aktivně se vzdělávající, otevřené pedagogy/pedagožky, kteří žákům/žačkám dokáží předat alespoň zdravý zájem a ochotu nad tématikou přemýšlet. Ztotožňuji se s jedinou podmínkou profesionálně prováděného celoživotního vzdělávání, dle Říhové (2009): „Učit a rozdávat radost z poznání nemůže ten, kdo jiné zaměstnání nenašel. Učit musí jen talentovaní a vyvolení, jen takoví mohou očekávat, že vzdělávaná generace bude lepší, než jsou oni. To je totiž cílem výchovy. A společnost musí takové učitele vrcholně respektovat a náležitě odměňovat (1).“

Homosexuálně orientovaný jedinec si váží přijetí své sexuální orientace majoritní společností jak u spolužáků na střední škole, tak v rodině. Často své pocity z přijetí označuje slovem „vděčnost“. Na každé společenské akci, která podporovala homosexuální menšinu, jsem se namátkou homosexuálů a lesbiček ptala, jak vnímají moji přítomnost či přítomnost jakéhokoliv jiného heterosexuální-

ho jedince zde. Mnozí uváděli, že jsou rádi za jakýkoliv zájem, který ze strany většinové společnosti není motivován homofobní myšlenkou. Překvapení, že i přes skutečnost, (slovy jedné z mých respondentek) „že nejsem jejich“, zabývám se tématem homosexuality, se objevilo u mnohých osob bez ohledu na orientaci. Napadá mě, že právě zmiňovaný „vděk“, který jsem z mnohých respondentů/respondentek vycítila, mi při praktické části imponoval. Brzek a Pondělíčková uvádějí, že tato menšina má větší sklon k negativním psychickým stavům, neurózám, nadužívání alkoholu, nikotini-smu či toxikomanii. Pocit vděčnosti za jakýkoliv projev sympatií heterosexuálních „normálních“ jedinců může dle mého názoru zvyšovat pravděpodobnost následování různě zaměřených skupin. Dle Langmeiera a Krejčířové vnímá osoba se sníženým sebevědomím v oblasti sexuální identity potřebu zařazení sebe sama ke skupině, která ji bude respektovat takovou jaká je (30). V tom spatřuji riziko zneužití pro nalákání homoeroticky zaměřené osoby především v období probíhajícího coming outu. Matoušek zmiňuje ochranu před sociálně patologickými skupinami ve formě organizací, poraden, sportovních klubů či spolků (33). Instituce zaměřené právě na queer, lesbickou, bisexuální, transgenderovou menšinu dávají homosexuálně orientovaným lidem najevo, že ve společnosti mají svá práva a pomáhají jim řešit právě náročné životní situace.

Homosexuálně orientovaní jedinci popisují paradoxní příživnictví heterosexuálů na homosexualitě.

Tendence heterosexuálních dívek svádět heterosexuální muže náznakem homosexuálního chování jsem zaznamenala již při studiu na střední škole. Jak uvádím v teoretické části, Ridley svým zkoumáním vzrušivosti mužů a žen při sledování lesbických erotických scén došel k závěru, že heterosexuální orientace není směrodatná.

Dvě a více dívek můžeme v objetí zaznamenat i v reklamních spotech erotických telefonních linek, které v nočních hodinách vysílají komerční televizní stanice. Videopůjčovny mají ve své nabídce celou řadu pornografických filmů, jejichž „děj“ je inspirován pouze homosexuálním chováním. Jeden z dílů magazínu Q se zabývá právě pornografickým průmyslem. Jeden z herců v tomto dílu zmiňuje, že většina herců a hereček, kteří v lesbických a homosexuálních scénách účinkují, je orientována heterosexuálně (11). Z rozhovorů s respondentkami je patrné, že někteří heterosexuální muži nevnímají jejich odlišnost ve smyslu niterné sexuální erotické orientace ale mnohdy pouze jako sexuální chování. Příčinou může být právě skutečnost, že se lesbické výjevy, které jsou ve společnosti známé a viditelné, se zaměřují především na erotickou a pornografickou oblast. Četnost filmů, knih, divadelních představení, seriálů a dokumentů, které byť okrajově pojednávají o homosexuální orientaci, vztazích a prožívání, je oproti výše zmíněnému typu kulturních pořadů podstatně nižší. **Homosexuálně orientovaní jedinci by se na veřejnosti projevovat chtěli, zatím však v jejich vnímání převládá mnoho negativních pocitů, kvůli kterým se jich raději zdrží. Tyto pocity pramení ze strachu před reakcí okolí (odsouzení, pohrdání, násilí).** S projevováním intimity, která je pro heterosexuální většinu na veřejnosti běžná, by se společnost postupně seznámila s neškodnými projevy homosexuální orientace. Příjemné pocity gayů a lesbiček vycházející z takových intimních projevů jsou dosud potlačovány nelibostí, kterou jim dává heterosexuální společnost mnohdy najevo, či pouhým tušením předpokládaného nesouhlasu.

Respondenti/respondentky popisují negativní zkušenosti s heterosexuálními muži, kteří menšinovou orientaci žen, nechápou a zcela neadekvátně ji vyhodnocují.

Pokud jsou někteří heterosexuální muži zvyklí na homosexuální chování heterosexuálních žen, které vnímají jako „hravé svádění“, je možné, že rozdíl mezi homosexuálním chováním a homosexuálně orientovanými ženami v praxi nerozeznají. Ani touto nedostatečnou schopností dobrého úsudku se však vulgarita popisovaná respondentkami nedá obhájit. Četnost negativních zkušeností respondentek s některými heterosexuálními muži mě ohromila. Verbální obtěžování a nutnost sledování tohoto jevu ve společnosti zmiňuje i Pechová (viz. kapitola 1.3.6 Diskriminace a násilí motivované nenávistí na základě sexuální orientace). Více než samotný výskyt jevu mě však překvapil apatický přístup respondentek k takovému jednání. Domnívám se, že jev zařazují jako další z nepříjemností způsobených homofobní společností. Prakticky nenalézají způsob jiné obrany, než takový, že si podobné zkušenosti nebudou připouštět. Podobné útoky ze strany heterosexuálních žen nepopisuje žádný respondent či respondentka. Tento typ zkušeností zmiňují pouze respondentky, respondenti takové chování mířené proti nim samotným nepopisují.

5.2 Formulace hypotéz

H1: Negativní pocity a složité začleňování do společnosti plnohodnotně sebevědomých jedinců je přímo závislé na toleranci především v úzkém rodinném kruhu. Touto tolerancí si jedinec musí být jistý ještě před prvním zamyšlením se nad sexualitou vůbec.

H2: Společnost si podvědomě redukuje plnohodnotný vztah homosexuálně zaměřených osob pouze na sexuální chování a praktiky. Část společnosti si nedokáže za jejich náklonností

představit jakýkoliv cit a lásku ve smyslu chápání heterosexuálního vztahu.

6 Závěr

Tolerance není lhostejnost, ale moudrá víra, že i ten druhý může mít pravdu.

Jiří Menzel

Účelem teoretické části bylo shrnutí euroamerického náhledu na homosexualitu a nástin náboženských kořenů současného vnímání homosexuality. Následně bylo nutné věnovat se životním podmínkám, které s homosexuální orientací souvisí. Teoretická část vycházela z dostupné literatury, která je uvedena v kapitole 7 Seznam použitých zdrojů. Kapitola 1.5 Problematické životní situace a krize homosexuálně orientovaných jedinců byla z logiky věci nejpodstatnější částí praktického oddílu diplomové práce.

Praktická část si kladla za cíl popsat životní situace a problémy, které s homosexualitou souvisí, a to ze subjektivního hlediska homosexuálně orientovaných osob. Rámcovým cílem bylo předem stanovit možná témata, vztahující se k životu homosexuálně orientovaných jedinců. Shrnutí té části výpovědi, která se týká vydefinovaných oblastí jsou pro každého z respondentů/respondentek zanesené v tabulkách, které jsou zahrnuty v kapitole 9 Přílohy. Tabulky posloužily jako přehledný podklad pro formování společných fenoménů, které v kapitole 4 Výsledky podpořilo celkem 56 vybraných příkladů citací z obsáhlých a poměrně intimních rozhovorů, které jsem s homosexuálními ženami a muži vedla.

Z rámcové analýzy v praktické části vyplývá, že homosexuálně orientovaní mají negativní zkušenosti spojené s komunikací s původní rodinou, tedy je často zmiňují jako problematické a náročné. Na základě zjištění této problematické oblasti byla stanovena hypotéza:

H1: Negativní pocity a složité začleňování do společnosti plnohodnotně sebevědomých jedinců je přímo závislé na toleranci především v úzkém rodinném kruhu.

Touto tolerancí si jedinec musí být jistý ještě před prvním zamyslením se nad sexualitou vůbec. Aniž by rodiče věděli, jak jsou děti orientované, měli by se již od jejich dětství zdržet jakýchkoliv homofonních komentářů. Při výchově by měla být homosexualita popsána jako jedna z možných sexuálních orientací.

Další oblastí, ve které se objevovaly problémy respondentů/ respondentek, byly specifické postoje společnosti k homosexualitě a k homosexuálně orientovaným ženám a mužům. Následně jsem tedy stanovila druhou hypotézu:

H2: Společnost si podvědomě redukuje plnohodnotný vztah homosexuálně zaměřených osob pouze na sexuální chování a praktiky. Část společnosti si nedokáže za jejich náklonností představit jakýkoliv cit a lásku ve smyslu chápání heterosexuálního vztahu.

V případě, že rodina či nejbližší sociální zázemí dítěte selže, ve smyslu nedostatečného informování dítěte o homosexualitě, přechází částečně zodpovědnost za zdravý vývoj v této oblasti na základní školy. Vznik příručka pro výuku sexuální výchovy na základních školách (viz kapitola 1.3.1 Mýty a předsudky o homosexualitě) byla z mého pohledu prvním z kroků, vedoucích ke kvalitní sexuální výchově na základních školách. Stažení této příručky vnímám jako krok zpět. Každá základní škola by navíc měla mít vyhláškou stanovenou povinnost zvat do jednotlivých ročníků vyškolené **externí** preventis-

ty. Odosobnění lektora, který by z mého pohledu měl nahradit laické školitele z řad učitelského sboru by prospělo oběma stranám, žákům i jejich standardním vychovatelům.

Třetí oblastí, na kterou si lesbičky a gayové stěžovali, bylo legislativní opatření dotýkající se homosexuality, a to ve dvou rovinách.

První rovina se týká oblasti možné výchovy dětí. Nezbytností je, aby „stát“ k této problematice zaujal nějaké konkrétní stálé stanovisko a následně jej důsledně aplikoval v praxi. Tým odborníků by měla být navržena právní úprava, umožňující důstojnou variantu řešení výchovy dětí homosexuálními páry. Domnívám se, že umožnění adopce jednotlivcem či registrovaným párem bez ohledu na statut registrovaného partnerství a současně umožnění za úhradu provedení umělého oplodnění samotné ženy anonymním dárcem je krokem k odstranění diskriminace a homofobie v České republice. Na tyto změny je však nutné společnost připravit kvalitní a důslednou osvětou.

Druhá rovina se týká odstranění legislativně marginálních překážek, které mají v důsledku velký význam právě a možná pouze pro tuto částečně vyčleněnou menšinu. Jedním z negativních příkladů je požadavek na odstranění údaje Rodinný stav z identifikačních průkazů.

Cíl diplomové práce byl beze sporu splněn, neboť na několika desítkách příkladů byly demonstrovány praktické projevy, přání, myšlenky a pocity homoerotických osob. Podařilo se formulovat tvrzení, která z intimních širokých rozhovorů vyplynula.

Byly pojmenovány problémy a popsány konkrétní situace související s homosexuální orientací. Závěrem byly nastíněny možné návrhy a doporučení k řešení, která by českou společnost měla posunout k nové kvalitě vnímání dané reality.

7 Seznam použitých zdrojů

1. ALBRIGHTOVÁ, M. BĚLOHRADSKÝ, V. BENDA, J. a kol. Česká vize, Hledání identity 21. století.... 2. vyd. v Brno: DIALOG centrum za podpory Divadla Husa na provázku, Masarykovy univerzity, Statutárního města Brna, Provozně ekonomické fakulty MZLU, tiskárny EXPODATA-DIDOT, spol. s r.o. 2011, Příspěvek Blanky Říhové. str 95- 96. 304 s. ISBN 978-80-254-9362-5.
2. ATKINSON, R.L. Psychologie. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2003. 751 s. ISBN 80-7178-640-3.
3. AUGUSTYN, J. Sexualita v našem životě. Průvodce při poznávání a formování vlastní sexuality. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 1995. 213 s. ISBN 80-85527-99-5.
4. BABYLONSKÁ VĚŽ. BABYLOON.CZ Program sdružení [online]. Copyright © 2010 Babylooon, [cit. 15.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.babylooon.cz/?program-sdruzeni,62>>.
5. BASS, E. KAUFMAN, K. Láska je láska. Knižka pre lesbickú a gejskú a bisexuálnu mládež a jejich spojencov. 1. vyd. Bratislava: Aspekt, 2002. 271 s. ISBN 80-85549-40-9.
6. BELLINGER, G.J. Sexualita v náboženstvích světa. 1. vyd. Praha: Academia, 1998, 390 s. ISBN 80-200-0642-7.
7. BERGER P.L., LUCKMANN T. Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

8. Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991. 283 s. ISBN 80-7113-009-5.
9. BISHOP, C. Lidský duch a sexualita. Magie, tradice, současnost. 1. vyd. Praha: Knižní klub, Práh, 1997, 184 s. ISBN 80-7176-540-6.
10. BRZEK, A.; PONDĚLÍČKOVÁ- MAŠLOVÁ, J. Třetí pohlaví, 1. vyd. Praha: SCIENTIA MEDICA, spol. s.r.o., 1992. 128 s. ISBN 80-85526-03-4.
11. CESKATELEVIZE.CZ, Pornofolk [online]. Rok výroby: 2011, [cit. 20.5.2011]. © Česká televize 1996–2011, Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10121061347-q/211562210900008/>>.
12. CESKATELEVIZE.CZ, Co je Q? [online]. Rok výroby: 2011, [cit. 20.5.2011]. © Česká televize 1996–2011, Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10121061347-q/1885-co-je-q/>>.
13. DELANI, T. To entrap and empower: Understanding the social implications of maternal intuition within heterosexual family relationships. In: Gay and Lesbian Issues and Psychology Review, str. 110. ISSN 1833-4512.
14. FADERMAN, L. Krásnější než láska mužů. Romantické přátelství a láska mezi ženami od renesance až po současnost. 1. vyd. Praha: One Woman Press, 2002. 637 s. ISBN 80-86356-12-4.

15. FAFEJTA, M. Úvod do sociologie pohlaví a sexuality. 1. vyd. Praha : Jan Piszkiwicz, 2004. 159 s. ISBN 80-86768-06-6.
16. FANEL, J. Gay historie. 1. vyd. Praha: Dauphin, 2000. 527 s. ISBN 80-7272-010-4.
17. FIFKOVÁ, H. a kol. Sexuální výchova – vybraná témata. Výchova ke zdraví. Příručka pro učitele. 1. vyd. Praha: MŠMT ve spolupráci s VÚP v Praze. 70 s. ISBN 978-80-87000-29-8.
18. FRANCEK, J. Zločin a sex v českých dějinách – manželské spory a sexuální kriminalita v ranném novověku. 1.vyd. Praha: Rybka Publisher, 2000. 254 s. ISBN 80-86182- 29-0.
19. GALES.WZ.CZ, O nás – poznej nás [online]. 5.5.2011. [cit 15.5.2011] Dostupné z <<http://www.gales.wz.cz>>.
20. GOTTSCHALK,L. NEWTON, J. Rural homophobia: Not really gay. The Homoerotic Behavior That Never Evolved. Gay & Lesbian Issues and Psychology Review, Vol. 5, No. 3, 2009 Pages 153-159. ISSN 1833-4512.
21. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
22. HENDL, J. Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace. 2. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2008. str 156-157. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

23. HOGAN, L. Homosexualita ve Starém a Novém zákoně. In: Homosexualita z katolického pohledu. Olomouc: Matice Cyri-lometodějská, s.r.o. 2003. str. 150-160, 2. vyd., 334 s. ISBN 80-7266-138-8.
24. JANDOUREK, J. Úvod do sociologie. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2003. 226 s. ISBN 80-7178-749-3.
25. JANOŠOVÁ, P. Homosexualita v názorech současné společnos-ti. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 220 s. ISBN 80-7184-954-5.
26. JOCHANOVÁ, DOLEŽALOVÁ, A. GENDERSTU-DIES.CZ. Sexuální výchova => prevence interrup-cí, AIDS a cesta k odpovědnému partnerství a rodičov-ství. [online]. Žába na prameni, o.s., Slovak-Czech Women's Fund. 2006 Gender Studies, o.p.s., , [cit. 15.5.2011]. Dostupné z : <http://www.feminismus.cz/download/sexualni_vychova.pdf>.
27. KLUCICB.INFO [online]., Jihočeská Lambda. [cit. 24.4.2011]. Dostupné z: <<http://klucicb.info.h3.clevernet.cz/news.php>>.
28. KŘÍŽÍKOVÁ, D.B. LOGOS.GL.CZ. Pohled do minulosti od Dag-mar Křížkové [online]. 26.02. 2007, [cit. 15.3.2011]. Dostupné z: <<http://logos.gl.cz/ls-organizace/pohled-d-krizkove.phtml>>.
29. LANDERGOTT, J.; NEJEZCHLEBOVÁ, L. Sexuální tabu. In: Týden. 2010, roč. XVII, č. 33, s. 22-27. ISSN 1210-9940.

30. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie, 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
31. LAUN, A. Homosexualita z katolického pohledu. In: Homosexualita z katolického pohledu. Olomouc: Matice Cyrilometodějská, s.r.o. 2003. str. 220-280, 2. vyd. 334 s. ISBN 80-7266-138-8.
32. LIPPA, R.A. Pohlaví: příroda a výchova. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. str. 212. 432 s. ISBN 978-80-200-1719-2.
33. MATOUŠEK, O a kol. Metody a řízení sociální práce. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o. 2003. 380 s. ISBN 80-7178-548-2.
34. MEZIPATRA.CZ, Statut festivalu [online]. © 2000-2011 STUD Brno // design by kolargrafik/studio, Jan Kolář // html design by Aisy & Bazi. [cit. 22.5.2011]. Dostupné z: <<http://www.mezipatra.cz/2011/o-festivalu/statut-festivalu.html>>.
35. MOHR, J. J. Revision and extension of a multidimensional measure of sexual minority identity: The Lesbian, Gay, and Bisexual Identity Scale. Journal of Counseling Psychology, Vol 58(2), Apr, 2011. pp. 234-245. ISSN: 0022-0167.
36. MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. 224 s. ISBN 978-80-86429- 87-8.
37. MUCHA. I. Texty ze sociologie.1. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2001. 223 s. ISBN 80-86391-04-3.

38. NAVRÁTIL, P. Teorie a metody sociální práce. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 2001. 162 s. ISBN 80-903070-0-0.
39. NOVÁK, T. O předsudcích. 1. vyd. Brno: DOPLNĚK, 2002. str. 8-9. 105 s. ISBN 80-7239-119-4.
40. PECHOVÁ, O. Zapomenuté oběti. Násilí z nenivisti a poradenství pro jeho oběti v ČR. 1. vyd. Foundation „Remembrance, Responsibility and Future“, Kulturbüro Sachsen e.V. In IUSTITIA, o.s. str. 177-183. 204 s. ISBN: 978-80-254-8088-5.
41. PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J.; RABOCH, J. O sexualitě a partnerských vztazích. 1. vyd. Praha: Galén, 2005. 195 s. ISBN 80-7262-323-0.
42. PRATETY PRAHA, Pamatujete si, co jste dělali v srpnu 1997? [online]. © 2011 eStránky.cz [cit. 15.3.2011]. Dostupné z: <http://www.pratety.estranky.cz/clanky/o-nas.html>.
43. PRUDKÝ, M.; VOSKOVEC, J. TISK 19/6 [online], Problematika homosexuálních vztahů, Homosexuální orientace a homosexuální chování3. zasedání 31. synodu ČCE (19. – 22.5.2005).. [20.5.2011]. Dostupné z: <<http://kocna.webzdarma.cz/sbor/homosex.pdf>>.
44. RIDLEY, M. Červená královna: sexualita a vývoj lidské přirozenosti. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 320 s. ISBN 978-80-7367-135-8.
45. RUPP, L, J. Vytoužená minulost: dějiny lásky a sexuality mezi osobami stejného pohlaví v Americe od příchodu Evropanů po

- současnost. 1. vyd. Praha: One Woman Press, 2002. 275 s. ISBN 80-86356-11-6.
46. SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2001. str. 189-198. 173 s. ISBN 80-7178-559-8.
47. SPINDELBÖCK, J. Mravní posouzení homosexuality. In: Homosexualita z katolického pohledu. Olomouc: Matice Cyrilo-methodějská, s.r.o. 2003. str. 163-182. 2. vyd. 334 s. ISBN 80-7266-138-8.
48. ŠČEPKOVÁ, M. Homosexualita, cesta sebatranscendencie? Krátká štúdia o kresťanskom prístupe k realite homosexuálnej orientácie. 1. vyd. Bratislava: Oto Nemetu, 2002. 257 s. ISBN 80-88949-43-2.
49. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. Krize. Psychologický a sociologický fenomén. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. 132 s. ISBN 80-247-0888-4.
50. ŠRAJER, J. MUSIL, L. a kol. Etické kontexty sociální práce s rodinou. 1. vyd. Olomoučany: ALBERT, 2008. str. 9-10. 152 s. Dimenze životní situace rodiny. ISBN 978-80-7326-145-0.
51. ŠRAJER, J. TF.JCU.CZ [online] © 2008-10, „Aplikovaná etika a náboženství“ Výběr studijních textů (pracovní, nekorigovaný text). Vloženo: 15.12. 2009, [cit. 22.5.2011].110-111 str. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/katedry/ket/studium/srajer/ps/aplikovana_etika_nabozenstvi>

52. THOMPSON, K. Klíčové citace v sociologii. Hlavní myslitelé, pojmy a témata. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2004. 268 s. ISBN 80-85947-68-4.
53. TŮMA, V. Problém homosexuality ve světle evangelia. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 1996. 37 s. ISBN 80-901910-4-5.
54. Úplné znění zákona č.140/1961 Sb., Trestní zákon. Schváleno: 29.11.1961, Rozesláno/platnost od: 8.12.1961, Účinnost od: 1.1.1962., Zrušeno: 1.1.2010.
55. Úplné znění zákona č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině. Schváleno: 4.12.1963, Rozesláno/platnost od: 13.12.1963, Účinnost od: 1.4. 1963.
56. Úplné znění zákona č. 20/1966 Sb., Zákon o péči a zdraví lidu. Schváleno: 17.3.1966, Rozesláno/platnost od: 30.3.1966, Účinnost od: 1.7.1966.
57. Úplné znění zákona č. 175/1990 Sb., Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon. Schváleno: 2.5.1990, Rozesláno/platnost od: 18.5.1990, Účinnost od: 1.7.1990., Zrušeno: 1.1.2010.
58. Úplné znění zákona č.115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Schváleno: 26.1.2006, Rozesláno/platnost od: 3.4.2006, Účinnost od: 1.7.2006.
59. Usnesení o vyhlášení 2/1993 Sb. LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Schváleno: 16.12.1992, Rozesláno/platnost od: 28.12.1992,
Účinnost od: 28.12.1992.

60. VIGUÉ, J. Zdravý sexuální život. 1. vyd. Dobřejovice: Rebo Production, 2006. 291 s. ISBN 80-7234-537-0.
61. WEIKERT, A. Velký praktický rádce. Výchova dítěte. Osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku. 1. vyd. Praha: Jan Vašut s.r.o., 2007. 323 s. ISBN 978-80-7236-527-2.
62. WEISS, P. ZVĚŘINA, J. Sexuální chování v ČR – situace a trendy. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2001. 159 s. ISBN 80-7178-558-X.
63. WINTR, J.; OSF.CZ [online]. Analýza české právní úpravy osvojení dítěte gayi, lesbami a bisexuálními lidmi. Gender Studies, o.p.s. s podporou programu Společnost, muži a ženy z aspektu gender v rámci svého antidiskriminačního projektu. [cit. 22.5.2011]. Dostupný z : <<http://www.osf.cz/attachments/analyza-osvojeni-ditete-gayi.pdf>>.
64. ZÁBRODSKÁ, K. Variace na gender. Poststrukturalismus, diskurzní analýza a generová identita. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. 197 s. ISBN 978-80-200-1752-9.
65. ZVĚŘINA, J. BUDÍNSKÝ, V. Vše o sexu. Sexuologie a sexuální praxe pro každého. 1. vyd. Praha: Ikar, 2004. 336 s. ISBN 80-249-0460-8.
66. ZVĚŘINA, J. Sexuologie (nejen) pro lékaře. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství cerm, s.r.o., 2003. 287 s. ISBN 80-7204-264-5.

8 Klíčová slova

Coming out

Gay

Homoerotika

Homosexualita

Homosexuální orientace

Lesba

Problematické životní situace

9 Přílohy